

İKTİSADİ DAYANIŞMA İÇİN YENİ BİR SİSTEM OLARAK ENFLASYONA ENDEKSLİ TL VE KARZ-I HASEN FONU

Temel HAZIROĞLU^a

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru: 4 Mayıs 2021
Kabul: 20 Ağustos 2020

Makalenin Türü:

Araştırma Makalesi

JEL Sınıflandırma:

G23
G29
E44
O16

Anahtar Kavramlar:

Enflasyona endekli
TL (ETL),
Karz-ı hasen,
Faiz,
Zihinsel hicret,
İslam iktisadı,
Yenilenme,
Yardımlaşma ve
dayanışma.

ÖZ

İnsanların temel ihtiyaçlarını gidermeleri en temel haklardır. Dünyanın genelinde insanların bu ihtiyacını kullanarak faiz üzerinden geliştirilen borçlandırma sistemi, toplumda derin eşitsizlikler ve adaletsizlikler oluşturarak onu parçalamaktadır. Oysa maddi ihtiyaç sahiplerine yardım etmek, onlarla dayanışarak yaşamak her şeyden önce insani bir görevdir. Bu çerçevede yeni bir zihin üzerinden geliştirilen adil ve yeni bir para birimi ile "güzel borç verme" anlamında karz-ı hasen çok önemli ve işlevsel bir rol üstlenebilir. Bu makalenin amacı, İslam iktisadı ışığında insanların asli ihtiyaçlarını insani, meşru ve uygun bir şekilde karşılamak için yeni yaklaşımlar bulup keşfetmeye ve gündeme getirip tartışmaya açmaktır. Bu noktadan hareketle, genel insani umdelerden olan faizsizlik ilkesi açısından uygun ve meşru olduğu düşünülen, iktisadi yardımlaşma ve dayanışmayı hedef alan yeni bir sistem olarak Enflasyona Endekli TL (ETL) ve Karz-ı Hasen Fonu (KHF) modelleri üzerinden bir çözüm arayışı sunulmaktadır.

<https://doi.org/10.54863/jief.932736>

^a **Sorumlu Yazar:** Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Türkiye, E-posta: thaziroglu@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8745-4018>

Kaynak göster: Haziroğlu, T. (2021). İktisadi Dayanışma İçin Yeni Bir Sistem Olarak Enflasyona Endekli TL ve Karz-ı Hasen Fonu. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 7(2), 255-292, <https://doi.org/10.54863/jief.932736>.

© IZU Uluslararası İslam Ekonomi ve Finansı Araştırma ve Uygulama Merkezi. Tüm Hakları Saklıdır.

**INFLATION INDEXED TURKISH LIRA AND QARD AL HASAN FUND AS A
SYSTEM FOR ECONOMIC SOLIDARITY**Temel HAZIROĞLU^c*Participation Banks Association of Turkey, Turkey***ARTICLE INFO****Article history:**

Received: May 4, 2021

Accepted: Aug 20, 2021

Article Type:

Research Article

JEL Classification:

G23

G29

E44

O16

Keywords:

Inflation-indexed TL,

ETL,

Qard al hasan,

Interest,

Intellectual migration,

Islamic economics,

Revival, benevolence and

solidarity

ABSTRACT

Fulfilling basic needs is among the fundamental rights of people. Indebtmnt system, established in the World through taking advantage of those needs and by using interest calculations creates inequality and injustice in the society and eventually divides it. However, supporting those in need of financial help and live in solidarity with them is a humanistic mission. In this concept, qard al-hasan as the "benevolent loan" developed on a new mindset and with a new currency can become an important and functional component. The purpose of this article is to search for new approaches in the light of Islamic economics and discuss them in order to address fulfilling basic needs of people in a humanistic, legitimate and suitable manner. From this viewpoint, the article aims to present an approach to seek a solution based on Inflation-indexed TL (ETL) and Qard al Hasan Fund (KHF) as a new system focusing on economic support and solidarity that is compatible with interest-free transaction principle of humanitarian tenets.

<https://doi.org/10.54863/jief.932736>

^c **Corresponding Author:** Participation Banks Association of Turkey, Turkey, E-mail: thaziroglu@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8745-4018>

To cite this article: Haziroğlu, T. (2021). Inflation Indexed Turkish Lira and Qard Al Hasan Fund as A System for Economic Solidarity. *Journal of Islamic Economics and Finance*, 7(2), 255-292, <https://doi.org/10.54863/jief.932736>.

© IZU International Research Center for Islamic Economics and Finance. All rights reserved.

GİRİŞ

Bu çalışmada İslam iktisadı perspektifinde ve bütüncül bir çerçevede insanların gündelik hayatta karşılaştıkları en önemli meselelerden biri olan borç verip alma konusu ele alınıp tartışılacak ve buna ilişkin yeni açılımlar sunulacaktır.

Öncelikle sosyal ve ekonomik zeminde insanlığın ana sorunlarından biri olan faiz konusu ele alınıp değerlendirilecek ve onun doğurduğu eşitsizlikler analiz edilecektir. Arkasından İslam iktisadının en temel prensibi olan faizsizlik ilkesi ve onun tarihteki önemli bir uygulaması olan para vakıfları incelenecektir. Sonrasında yeni bir zihin üzerinden İslam iktisadının temelini oluşturan yardımlaşma ve dayanışma fikri ortaya konacaktır. Karşılığında herhangi bir fazlalık verilmeyen, faiz içermeyen karz sözleşmesi yardımıyla yeni borç verme sistemi teklif edilecek ve ardından yeni bir zemine taşınarak iktisadi dayanışma üzerinden insanların nakit ihtiyaçlarını karşılama meselesi ve bunlara ilişkin model önerileri tartışılacaktır.

Bu çerçevede finansal işlemlerde ve kıymet korumada referans değer olarak alınacak Enflasyona Endeksli Türk Lirası (ETL) önerisi geliştirilip gündeme getirilecek, hesaplama teknikleri ve işleyişi örneklerle anlatılacaktır. Buna ilave olarak yeni ve insani bir borç verme sistemi olarak Karz-ı Hasen Fonu (KHF) modeli bir örnek üzerinden açıklanacaktır.

FAİZ SORUNU VE BORÇLANDIRMA

Faiz, ödünç işleminde ve alışverişte karşılığı bulunmayan hakiki ve hükmi bir fazlalıktır. “Faiz” kelimesinin Arapça karşılığı “riba”dır. “Riba” kelimesi ise “fazlalık, nema, artma, çoğalma, yükseğe çıkma, serpilip gelişme” gibi manaları muhteva etmektedir (Özsoy, 2016). Bu çerçevede riba özetle, “hem bir şeyin kendi içinde bulunan hem de iki şey arasında mukayeseden doğan fazlalığı ifade eder.” İslam hukukunda faiz yani “riba”, “borç verilen bir parayı veya malı belli bir süre sonunda belirli bir fazlalıkla yahut borç ilişkisinden doğan ve süresinde ödenmeyen bir alacağa ek vade tanıyıp bu süreye karşılık onu fazlalıkla geri almanın veya bu şekilde alınan fazlalığın adıdır.” Dolayısıyla menfaat sağlayan her borç verme işlemi faizdir. İster ödünç ister başka bir mübadele işlemlerinden kaynaklansın, sermayedeki haksız bir şekilde meydana gelen artış faizdir.

Faiz; insanlığın son semavi kitabı Kur’an’da ve onun hayata uygulaması olan Sünnette son derece net ifadelerle yasaklanmış hatta lanetlenmiştir:

“Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, alışveriş de faiz gibidir, demelerinden dolaydır. Oysa Allah, alışverişini helal, faizi haram kılmıştır...” (Bakara 2/275). “Ey

iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz.” (Al-i İmran 3/130). “İnsanların malları içinde artsın diye verdiğiniz faiz, Allah yanında artmaz. Allah'ın rızasını dileyerek verdiğiniz zekata gelince, işte onlar, malları kat kat artmış olanlardır.” (Rum 30/39).

“Altına mukabil altın, gümüşe mukabil gümüş, buğdaya mukabil buğday, arpaya mukabil arpa, hurmaya mukabil hurma, tuza mukabil tuz aynı evsafa, aynı ölçüde ve hemen mübadele edilmelidir. Her kim fazlalık verir veya alırsa muhakkak ribaya sebep olmuş olur. Mübadele edilecek metalar farklı ise peşin olmak kaydıyla istediğiniz gibi mübadele edebilirsiniz.” (Müslim, Musakat 80; Ebu Davud, Buyu' 12). “Resulullah (as), faiz alana, verene, yazana ve şahitlerine lanet etmiştir.” (Buhari, Buyu', 25; Müslim, Müsakat, 105).

Faiz aynı zamanda Hristiyanlık ve Musevilikte de yasaklanmıştır:

“Geri alacağımızı umduğunuz kişilere ödünç vererseniz, bu size ne övgü kazandırır? Günahkârlar bile verdiklerini geri almak koşuluyla günahkârlara ödünç verirler. Ama siz düşmanlarınızı sevin, iyilik yapın, hiçbir karşılık beklemeden ödünç verin. Alacağımız ödül büyük olacak.” (Luka İncili, 6:34-35). “Kardeşinden faiz ve kâr alma. Tanrı'ndan kork ki, kardeşin yanında yaşamını sürdürebilsin. Ona faizle para vermeyeceksin. Ödünç verdiğin yiyecekten kâr almayacaksın.” (Tevrat, Levililer, 25:36-37).

Bütün semavi dinlerde yasaklanmış olan faizin, tarihsel olarak insanlara ve toplumlara verdiği zararlarla ne kadar insanlık karşıtı bir sorun olduğu maddi sonuçları itibariyle ortaya çıkmıştır. Faiz, sadece dinler tarafından değil birçok felsefeci ve bilim adamı tarafından da topluma zararlı görülmüş ve eleştirilmiştir. Bu konuda, bütün servet edinme yolları arasında doğaya en aykırı olarak faizi gören felsefenin kurucu babalarından Aristoteles'in yaklaşımı son derece ilginçtir: “Faizcilikten de pek çok nefret edilir ve bu nefret tamamıyla haklıdır; çünkü faiz, paranın adına var olduğu şeyin bir ürünü değil, paranın kendisinden çıkan bir kazançtır. Para bir değiş tokuş aracı olması için düşünülmüştür, faiz ise paranın kendisindeki bir artışı gösterir. Faizden, bir tahıl ürünü ya da hayvan yavrusuymuş gibi kazanç diye söz ediyoruz; çünkü, her canlı benzerini doğurur, faiz de paradan doğan paradır” (Aristoteles, 2011).

Faize ve onun oluşturduğu toplumsal sonuçlara baktığımızda, onun insanlık için nasıl büyük bir yıkıma neden olduğu çok rahatlıkla görülebilir. Her şeyden önce faiz, emeksiz ve haksız kazanca yol açar. İnsanı metalaştırıp sömürülmesine neden olur, diğer yandan da insanı azdırır ve insanlıktan

uzaklaştırır. Faiz, ekonomik bir sorunun ötesinde politik ve toplumsal da bir sorundur. Haksız paylaşım ve adaletsizliğe neden olarak toplumsal yapıda sınıflaşmanın önünü açar ve toplumu dinamitler. Zenginleri daha zenginleştirir, fakirleri ise daha da fakirleştirir. Toplumsal adaleti ve eşitliği yaralar, sosyal dengeyi bozar. Gelir dağılımı içerisinde en zengin ile en fakir arasındaki farkı gittikçe artırır ve uçuruma dönüştürür. Tasarrufların üretim zincirine, başka bir ifadeyle reel ekonomiye yönlendirilmesine engel olur. Toplum içerisinde iş imkanlarını azaltır, istihdamı engeller ve toplumsal yapıyı gererek sosyal düzeni kaosa sürükler.

Ticaret ile faiz/riba bazen karıştırılır. Oysa ticarete mal ve hizmet alışverişi söz konusu iken, faizde emek de üretim de meta alışverişi de yoktur, doğrudan doğruya yattığı yerde paradan para kazanmak vardır. Faizi meşru görenler, parayı meta olarak değerlendirenlerdir ve bu durum her şeyi metalaştıran kapitalist zihniyetin bir ürünü ve uzantısıdır. Hiçbir şekilde üretim ve ticaretin söz konusu olmadığı faizin nihai sonucu eşitsizlik ve adaletsizlik üreten bir tefeciliktir. O yüzden parayı meta gören ve onun üzerinden faizli kredi düzeni kuran sistem, gücünün zorda olan güçsüzü yakalayıp onu daha da güçsüz hale getirip aradaki farkı yani eşitsizliği derinleştiren, "...Mallar, ta ki içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir şey (devlet) olmasın..." (Haşr 59/7) genel ilkesine aykırı olan, büyük kara sermayenin insanı ve doğayı soymayı hedefleyen bir sistemdir.

Faiz, rizikoya katlanmadan para sahibinin başkasının ürettiğinden aldığı paydır. Paranın vadeli ticaretinden elde edilen, üretimle alakası olmayan, başkalarının zararına yol açan ve tekelleşmeye neden olan haksız kazançtır. Güçlüyü haklı konuma getiren her türlü tekele fırsat veren, onların kendi menfaatlerini diğer insanlara zorla, hile ve baskı ile kabul ettirmelerinin önünü açan, kendilerinin de bir bakıma despot ve tağut haline gelmelerine sebep olan zulüm aracıdır (Ersoy-Hazıroğlu, 2019:45). Velhasıl faiz/riba; yoksulun, ihtiyaç sahibinin imkanlarını daraltılıp sermaye sahibine transfer ederek dengeyi ve mizanı bozan, toplumsal eşitsizliği derinleştiren, bir takastaki fazlalıktan öte ekonomi politik bir toplumsal yıkıma neden olan ve gücünün lehine yapılan her şeyi mubah gören bir anlayışın adıdır.

İşte tam da bu noktada, insanların ve toplumların aleyhine işleyen bir borçlandırma sistemi gündeme gelmektedir. Böylece faizin yukarıda bahsedilen yıkıcı, bölücü ve sınıflara ayırıcı etkisi bu borçlandırma sistemi ile iyice açığa çıkmaktadır. Artık burada ihtiyaç sahibine borç verme söz konusu değil onu bir şekilde faizli borçlandırma sistemine, bu suretle kapitalizme ve egemenlerine bağımlı hale hatta köle durumuna getirme söz konusudur. Böylece tüm toplumların aleyhine işleyen ve bütün dünyayı etkisini altına alan

bu borçlandırma sistemi insanları nefes alamaz bir atmosfere itmektedir. Öyle ki, insanlar hızla ve artarak borçlanmakta ve borçlandıkça da eli kolu bağlanmakta, kişilerin hayatı ve ailesi bu faizli borç altında ezilip durmaktadır.

Her şeyden önce, “borç verme” ile “borçlandırma” ayrı zihinlerin ve ayrı dünyaların işlemleridir. Zira borç (karz) vermede, ihtiyacı olanın durumu esastır ve o karşıdan “ödünç” olarak işini görmekte iken, borç veren de insani ve iktisadi dayanışmanın güzel bir örneğini sergileyerek mutlu olmaktadır. Borçlandırmada ise, borç verenin tutumu belirleyicidir ve o karşıyı “faizle borçlandırarak” kendine bağlayıp egemenliğini artırmakta iken, borç alan da iyice zor duruma düşerek mazlumlaştırılmaktadır. Öyle ki, borçlandıran diğer bir deyişle kreditor kendi sermayesini faiz, rant dürtüsü ile değerlendirmeye çalışırken aynı zamanda kreditor olarak hakimiyetini pekiştirmenin yollarını aramaktadır.

Büyük sermayenin tipik karakteri, herkesi borçlandırarak kendine bağlamaya ve topluma egemen olup devlet olmaya çalışmaktır. Oysa servetin elden ele dolaşım devlet olmasını engellemek insanlığın en temel yasasıdır. İşte bundan dolayı söz konusu bu “borçlandırma tuzağı”nı aşacak meşru ve adil bir “borç verme sistemi” kurulması acil bir ihtiyaçtır.

DÜNYANIN HALİ VE EŞİTSİZLİKLER

Meseleyi daha iyi anlayabilmek için, insanlığın ve dünyanın haline daha yakından bakmakta ve faize dayalı mevcut borçlandırma sisteminin geldiği son noktayı analiz etmekte fayda var. Görünen o ki, mevcut gidişat insan onur ve haysiyetine aykırı, eşitsizliklerle dolu bir durum almış, hayatın bütünlüğünü ve devamını tehdit eder boyuta gelmiştir. Arz insana daraltılmış, temel insan hak ve hürriyetleri rafa kaldırılmış, insanın insanca ve hakça yaşamasının imkanları elinden alınmıştır.

İnsanlığın ve dünyanın gidişatına, küresel kapitalist sistemin dayatmalarına mahkum olmadan farklı şekillerde bakmak mümkündür. Bu çerçevede dünya tarihine üretim tarzları perspektifinden değil de mübadele tarzları perspektifinden bakılacak olursa, ki bu durumda, karşılıklı armağana dayalı A tipi, yönetim ve himayeyi (yağma ve yeniden bölüşümü) içeren B tipi, meta mübadelesinden oluşan C tipi ve bu üçünün aşılması anlamında ve birinci tipin bir üst boyutu olarak aynı anda hem özgür hem de karşılıklı mübadeleyi içeren D tipi mübadele tarzlarından bahsetmek mümkündür. Tarihsel olarak bunlardan türeyen toplumsal formasyonlar ulus, devlet, sermaye ve X (henüz bilinmediği için) olarak sıralanabilir (Karatani, 2017:38). Bu durumda para ve metalar mübadelesi üzerine bina edilen C tipi mübadele tarzı baskınsa kapitalist

toplumdan söz ediliyor demektir. Kapitalist ekonomi de kendi akışına bırakılırsa, kaçınılmaz olarak ekonomik eşitsizlik ve çatışma doğuracak ve bu da toplumsal yıkıma neden olacaktır. Bu durum yeni bir yaklaşımın gerekliliğini açıkça ortaya koyar.

Yine gidişata bir başka cepheden bakılacak olursa, insanlığın geleceğini tehdit eden söz konusu borçlandırma sisteminin ve onun oluşturduğu eşitsizliklerin hangi süreçten geçerek bugünkü boyutlara geldiğine yakından görmek mümkündür: Merkantilist dönemde zenginliğin ve refahın temeli ülkenin sahip olduğu doğal kaynaklar olarak görülürken, hemen onun sonrasında ise ulusların zenginliğinin doğaya ve tarıma bağlandığı fizyokrasi dönemi gelmiştir. Adam Smith tarafından yazılan *Ulusların Zenginliği* adlı eser ile birlikte, bireylerin kendi çıkarlarını salt amaç olarak değerlendirmelerinin bir kaosa değil de bir ahenge neden olacağını belirten, rasyonellik, iş bölümü ve görünmez el yaklaşımı ile şekillenen ve arz talep dengesiyle oluşan liberalizmin, serbest piyasa ekonomisinin önü açılmıştır (Emeç, 2020:26).

Çoğu zaman üretim ve ticaretin altı çizilmesine rağmen, bunun yerine finansal ilişkilerin boyutu ve hacmi çoğalmış, tüm dünyada borçlar artmış, sadece kişilerin değil, ülkelerin de borçluluk oranları endişe verici boyutlara gelmiştir. Öyle ki, 2019 yılı ilk çeyreği itibariyle toplam küresel borç 20 yıl öncesine göre 79,5 trilyon dolardan %210 artarak 246,5 trilyon dolara çıkmıştır. Diğer vahim bir durum ise, bu küresel borcun GSYH'ye (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) oranı yine aynı dönemde %225,1 iken, %319,2 gibi ürkütücü bir rakama ulaşmıştır. Finansal piyasaların gerçek maldan ve reel ekonomiden kopmasıyla oluşan ve belli dönemlerde kendini gösteren her kriz ile artan faiz oranları sadece borçluluk oranlarını artırmakla kalmamış, aynı zamanda dünya ölçeğinde zaten var olan eşitsizlikleri de tetiklemiştir. Nitekim 2019 yılı itibariyle, en zengin %1'lik kesimin toplam servetten aldığı pay %45, en zengin %10'luk kesimin aldığı pay ise %82 seviyesine erişerek gelir adaletsizliği konusunda derin yaralar açmıştır (Emeç, 2020:37-39). Borçlandırmaya dayalı finans sisteminin kaçınılmaz bir şekilde ürettiği eşitsizlik gerçeği ve gelir adaletsizliği toplumları atomize ederken aynı zamanda büyük küresel krizlerin de kaynağı olmuştur. Her kriz bir yandan sermaye transferi ile yeni zenginler oluştururken, diğer yandan da fakir ve yoksul kitlelerin çoğalmasına neden olmuştur.

Kapitalizmin ve özellikle borçlandırma esaslı finansman sisteminin beraberinde getirdiği eşitsizlikler ve krizler duracak gibi görünmemektedir. Görünen o ki, küresel kapitalizmde, sermayeyi elinde tutanlar; hizmet eden, üreten işçi ya da köylü sınıfı (tüm emekçiler) ile fakir toplumların kaynaklarını daha iyi sömürebilmek için, onların sürekli çalışmasını ve borçluluk içerisinde hayata dair farklı beklentiye girmeden ömür sürmelerini talep etmektedir. Dolayısıyla

mevcut sistem, ülkeleri ve insanları sürekli artan bir borçluluk ile karşı karşıya bırakmaya çalışmaktadır.

Kapitalist sistem, mutluluğu servet biriktirmede ve her türden fiziksel zevkte olduğunu ileri sürerek ve uygulayarak insan tabiatına aykırı hal almıştır. İnsan, doğası gereği bu yaklaşımdan asla tatmin olup mutluluğa ulaşamayacak, bireysel ve toplumsal düzeyde ruhsal, zihinsel ve fiziksel dengesizliğe uğrayacak ve nihayetinde bunalıma sürüklenecektir. Bu sistemi benimseyip uygulayan dünyanın zengin ülkelerinde görülen depresyon, intihar, akıl hastalıkları, şiddet ve umutsuzlukların yüzdesi, kapitalizmin yıkıcılığının ve insan karışıklığının çok açık bir göstergesidir. Bunun aksine İslam mutluluğu, Yaradan'ın rızasını kazanmak ve ahirette mükafatlandırılmak olarak gördüğü için, mutluluk, her maddi durumda elde edilebilmekte ve insanoğlunun manevi gerçekleşmesi her şartta mümkün olabilmektedir.

İşte bütün bunlar, finansal piyasaların yeniden disipline edilmesi, gidişatın daha uygun bir zemine taşınması ve oluşan eşitsizliklerin aşılması konusunda toplumun faydasına olacak ve daha hakkaniyete dayalı bir modelin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

FAİZSİZLİK İLKESİ VE PARA VAKIFLARI

Faizsizlik denince, tarihte akla ilk olarak Osmanlı para vakıfları gelir. Bilindiği gibi, para vakıfları diğer vakıflardan farklı olarak paranın kendisinin değil de gelirin vakfedildiği sosyal kurumlardır. Sosyal kurum; zarar etmeyen, kar dağıtmayan ve sosyal bir problemi çözmeye odaklanmış işletmelerdir ve sahipleri tüm karı işletmeyi geliştirmek ve büyütmek için kullanan yatırımcılardır (Ceylan, 2020:455). Bir sosyal işletme olarak para vakıfları, kurulmasına neden ihtiyaç duyulduğu, yapılan uygulamaların nasıl bir süreç takip edip nereye vardığı üzerinde düşünülecek ve ders alınacak bir konudur.

Para vakıfları, çok önemli işlev görmelerine rağmen, hukuk tarihinde iki açıdan tartışma konusu yapılmış; birincisi, taşınır mal sayılan paranın tahsis edilmesi ile kurulup kurulamayacağı, ikincisi de kurulan vakfa tahsis edilen paranın nasıl işletileceği konusudur. Osmanlı hukukçuları Çivizade Mehmed Efendi ile İbn Kemal para vakıflarının meşruluğunu tartışmışken, Ebussuud Efendi ile İmam Birgivi ise para vakıflarının geliriyle birtakım sosyal hizmetlerin yapılmasını önceleyerek şekli uygunluk vermiştir. Para vakfına verilen paranın işletilmesi de birçok yönden tartışılır olmuştur. Tahsin Özcan'ın Üsküdar şer'iyecilerine dayanarak yaptığı çalışmalara göre, Kanuni döneminde Üsküdar'daki para vakıflarının yaptığı 3.992 işlemin %92,69'u (3.422 tanesi) muameleyi şer'iyeye (bey'ul-ine) yoluyla, %4-5 kadarı vefaen satış (bey'bil-vefa) ve kiralama

şartıyla satış (bey'bil-istiğlal) yoluyla, %2'si (74 tanesi) de karz-ı hasen yoluyla olmuştur. En yaygın olan muamele-i şer'îye işlemi, 100 lira ihtiyacı olan kimseye 110 liraya bir mal vadeli satılmakta, sonra aynı mal 100 liraya peşin olarak geri alınmaktadır. Bu, tercihen üçüncü bir şahıs araya konularak yapılmakta idi. Bazen de 100 lira ödünç para verilip yanı sıra bir mal 10 liraya satılıp hibe yoluyla tekrar geri alınmakta idi (Aydın, 2020:143).

Para vakıflarında yapılan işlemlere ilişkin başka bir değerlendirme de şöyledir: Genelde %10-15 farkla yapılan işlemlerde hangi ifadeler kullanılırsa kullanılsın genelde maksat bir şekilde paradan para kazanmak olmuştur. Para vakıfları amaçları itibarıyla toplumsal ve dini ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak kurulmuşlardır. Borç alanlar, borçlandıkları miktarı dini veya sosyal ihtiyaçlar için harcanmak üzere belirli bir "ekstra" tutar ile iade ederlerdi. Osmanlılar bu ekstra ilaveye faiz, riba demez onun yerine "istiğlal" derlerdi. Görünüşte bir satış olarak anlaşılan ve bazılarınca "ekonomik faiz" olarak görülen istiglal, borçlunun alacaklıya satışı olarak varsayılır ancak gerçekte rehin bıraktığı bir menkulü teslim etmesi ve onu borcun genelde %10'u olan "kira" ile kullanabilmesidir. Borç ödendiğinde rehin bırakılmış olan mal iade edilirdi (Çizakça, 2017:53-54).

Para vakıfları, söz konusu şekli uygunluk verilen işlemler, murabaha görüntülü değişik ve çeşitli uygulamalar gibi maalesef meşru gibi gözükken muameleler ile uzun süre devam etmiş ve bu durum da yoğun tartışmalara neden olmuştur. Bunun halka yansımaları doğal olarak olumsuz olmuştur. Öyle ki, halk arasında belli bir rakam verilip üzerine bir fark koyup geri alma yaygınlaşmış ve bu durum gittikçe olağan karşılanmaya başlanmıştır. Bu hal, maalesef faiz olgusunun halk nazarında nispeten bir tür meşrulaşmasına neden olmuştur. Böylelikle Osmanlı döneminde, faiz sanki ribadan farklı bir şeymiş gibi bir algı meydana gelmiştir.

Her şeye rağmen, modern bankacılığın batıda 16 ve 17. yüzyılda başladığı bir dönemden çok önce 14 ve 15. yüzyılda para vakıflarının başlamış olması, hayırsever bankalar olarak toplumun finansman ihtiyacını karşılaması ve elde ettiği geliri, kuruluş gayelerine uygun olarak sadece hayra harcaması azme değer bir çabadır (Ceylan, 2020:421). Ancak para vakıfları, yukarıda sıralanan söz konusu tereddütlü işlemler, örgütsel yapılarında görülen aksaklıklar ve padişahlar tarafından sürdürülen merkezileşme eylemleri sebebiyle gerilemiş ve cumhuriyet döneminde de ortadan kalkmıştır. Demek ki, ne kadar iyi niyet ve sosyal amaçlar gözetilerek kurulsun, hiçbir kurum kendine has özellikleriyle hayat bulamazsa, yaşayamaz. Genellikle çok yoğun olarak özde değil de şekilde uygunluk olarak yola çıkan para vakıfları değerlerinden uzaklaşmış, toplumsal itibarını kaybetmiş ve tarih sahnesinden çekilmiştir. İlke

ve özenin zedelenmesi sonucu acı akıbet ile baş başa kalan para vakıfları konusunda bir Mecelle maddesi son derece uyarıcıdır; “Bir işten maksat ne ise hüküm ona göredir” (Mecelle, 2).

Bütün bu hikaye bize şunu hatırlatmalıdır: İslam iktisadında da faizsiz bankacılıkta da hedef sadece para kazanmak, mülk edinmek değildir. Talebi meşru ve faydalı sahalara yöneltmek, üretimi arttırmak, verimi çoğaltmak, artan tasarrufu faydalı yatırımlara dönüştürmek ve paylaşımı yaygınlaştırmaktır (Zaim, 1992:95).

Tevhidi, adanmış, hayra dönük, faydalı ve insani bir kurum olarak vakıf, çağımızda ihtiyaç duyulan önemli bir “insani kurum” olma özelliğini korumaktadır. Velhasıl, geçmişin bu kadim kurumsal tecrübesi günümüzde de “insani” sıcaklığını hemen hissettirerek bizi kendisine doğru çekiyor, kurumsal yapısı ve ebediyete yazılmış vakfiyeleri ile bizi adeta bir şahsi manevi sahibi olarak kendisini anlamaya davet ediyor. Bu insani kurum, şartlar ne kadar ağır olursa olsun, asırlar ötesinden binlerce vakfiyesi ile hala ve ısrarla insan için her zaman bir ümidin “var olması” gerektiğine dair inancı hatırlatıyor, imanımızı tazeliyor (Ceylan, 2020:469).

ZİHİNSEL HİCRET VE İKTİSADİ DAYANIŞMA

“...İyilik ve takva üzerinde yardımlaşın. Günah işlemek ve aşırı gitmek üzerinde yardımlaşmayın. Allah’tan sakının, muhakkak ki Allah’ın cezası şiddetlidir.” (Maide 5/2). “Allah’ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadaki nasibini de unutma. Allah’ın sana ihsan ettiği gibi sen de ihsanda bulun. Yeryüzünde bozgunculuk arama. Doğrusu Allah; bozguncuları sevmez.” (Kasas 28/77). “Muhakkak ki Allah; adaleti, ihsanı, yakınlarla vermeyi emreder. Hayasızlığı, fenalığı ve taşkınlığı ise yasaklar. Tezekkür edesiniz diye size öğüt verir.” (Nahl 16/90).

“Her biriniz kendisi için istediğini kardeşi için istemedikçe iman etmiş olmaz.” (Buhari, İman 7; Müslim, İman 71). “Müminin mümine karşı durumu, bir parçası diğer parçasını sınıksız kenetleyip tutan binalar gibidir.” (Buhari, Salat 88; Müslim, Birr 65). “Müminler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler.” (Buhari, Edep 27).

Tevhid ve adalete inanan Müslümanlar, kendi dünya görüşü ve değer ölçülerine dayanarak karşılaşılan sorunlara yeni çözümler üretmek durumundadırlar. İnsanlığın önündeki engelleri aşacak ilkeleri içeren fitri ve doğal sistem olan İslam iktisadı, Müslümanlara, özellikle de hür ve bağımsız

aydınlara azme değer olan bu işi üstlenip yapmalarını sağlayacak imkanlar sunmaktadır. Bu çerçevede yeni bir düşünce sistematığı kurmanın, yeni ve başka bir anlayış geliştirmenin ilk adımını atmak için hakikatten, yani genel ilkeler vazedan Kur'an'dan ve onun hayata uygulama örneği olan Sünnetten hareketle yeni bir "zihinsel hicret" yapmak gerekmektedir. Bunun çok kolay yapılabilir bir şey olmadığı açıktır ancak azme değer bir iş ve çaba olduğu da ortadadır.

"Zihinsel hicret", hakikatten ve ahlaktan hareketle bir gelecek tahayyülü kurmak, içinde yaşanılan gerçekleri ve koşulları gözeterek, buraya ayak basıp tasavvur edilen geleceğe adım adım yol almaktır. Bu, yeni zihin yeni iktisat anlayışı ile hayatı bir bütünlük içinde kavrayarak işleri ele almak ve yoğun bir çabayla eyleyişler içine girmek anlamına gelir. Zihinsel hicret, hayallere dalıp gerçeklerden uzaklaşmak, bulunulan yeri unutup kaosa sürüklenmek değil, aksine ve özellikle geçmişi ve geleneği ders alarak sindirmek, bugünü ve basılan zemini kavrayarak harekete geçmek ve yarınları inşa edecek inkılapçı yürüyüşlere koyulmaktır.

Gelinen bu süreçte iki stratejik yoldan bahsetmek mümkündür: ya küresel kapitalizmin hakim olduğu modern dünyada yer edinmeye çalışılacak ya da hakikatten, Kur'an ve Sünnetten hareketle yeni ve başka bir dünya tasavvur edilip inşa edilecek. Başka bir ifadeyle, ya çağa ve modernizme ayak uydurulacak ya da hakikat üzerinden yeniden doğulacak, insanlıktan neşet edilecek. İnsanlığın lehine olanın "uyum hattı" değil "inkılap hattı" olduğu açık ve nettir.

Her şeyden önce, semavi dinlerin sonuncusu olan İslam'a bakışı dış etkilerden uzak ve kendi gerçekliğine uygun olarak kavrayıp tazelemek gerekir. Bu noktada Sezai Karakoç'un tarihi uyarısı son derece ufuk açıcı ve yol göstericidir: "İslam, Batı medeniyetinden ayrı bir medeniyet olarak ele alınmadıkça gerçeğine varılamayacak bir realitedir. Kavramları, tanımları, deneyleri yine kendinden çıkarılabilir. Batı sınırlamaları ve muhtevalarıyla İslam realitesinin üzerinde yapılacak soyutlamalar, İslam'ı değil, ancak, batı doktrinlerinin İslam'ı nasıl gördüğünü ve gösterdiğini tespitte yarar" (Karakoç, 1987:10).

Her sistem gibi İslam da denge fikrine dayanır. Bu dengenin üç yönü vardır: Evrenin dengesi, insanın dengesi ve toplumun dengesi. İslam iktisadı ile ilgili bilgilerin yerleştirileceği çerçeveyi belirleyen en önemli unsurun adalet olduğunu görmek durumundayız (Tabakoğlu, 2013:79). Dünyaya hakim olan küresel kapitalizmin, kendini vazgeçilmez görmesi ve insanlığın geldiği son nokta olarak sunması bizi aldatmamalıdır. Zira büyük sermayenin ortaya koyup

dayattığı ekonomik anlayış, “Yani bugünkü iktisat, kapitalizmin ürünüdür. Bu yüzden de ilim olmaktan önce bir ideolojiler yumağıdır. İktisat kitapları da aynı çizgi olarak ya kapitalist ya da yine Batı’nın bir ‘batıl mezhebi’ olan marksizm’in ideolojik yaklaşımlarını aksettirmekte, Batı ülkelerinin ihtiyaçlarını ele almaktadır” (Tabakoğlu, 2013:64).

İslam iktisadı, her çeşit tekelden korunmuş olan, hak merkezli dünya görüşüne dayanan, insan doğasına uygun doğal bir sistemdir. İslam iktisadının temel ilkelerine dayanılarak inşa edilecek olan hak ve adalet eksenli ortaklık ekonomisi, hem siyasi tekel konumunda olan sosyalist sistemden hem de iktisadi tekele dayanan kapitalist sistemden tamamen farklıdır. Bu sistemler tekel konumunda olan güçlerin ürettiği ve ayrıcalıklı konumlarını korumak için ayakta tuttukları insan doğasına aykırı ve egemenlerin ürettiği yapay sistemlerdir. İslam iktisadı, sosyal hayatta haklı olanı güçlü kılmayı hedefleyen, hukukun üstünlüğünü esas alan ve nimet külfet paylaşımında adaleti tesis etmeyi amaçlayan fitri bir nizamdır (Ersoy-Hazıroğlu, 2019:71).

İslam iktisadında önce, zihinsel bir devrimle “ahlak” temel alınır. Ardından “adalet ve hakkaniyet” üzerinden tasavvura başlanır ve bu tasavvurun başlangıç noktası olarak “ihsan ve dayanışma” gündeme gelir. Başka bir ifadeyle ihsan yani güzel davranmak, vermek, fedakarlık yapmak dayanışmayı ateşler, başlatır, inşa eder, tutar ve geliştirir. Arkasından sürecin “emek, katılım ve ortaklık” aşaması gelir. Bu durum artık ekonominin ete kemiğe büründüğü aşamadır. Burada tetikleyici faktör emektir. Emeğiyle var olma ve takati oranında sorumlu olma bilinci bu tetikleme ateşler. Beşinci ve son aşama ise artık hareketin, işin, çalışmanın başladığı aşamadır. Bu aşamada “aktiflik ve üretkenlik” baz alınarak verimlilikle birlikte iktisadi hayat harekete geçirilir ve böylelikle ekonomik kalkınmanın ve gelişmenin önü açılmış olur (Hazıroğlu, 2017:220).

Hayatın bütünlüğü ve tüm disiplinlerin kuşatıcılığı çerçevesinde iktisada bakılacak olursa ekonomi politik bir perspektif oluşturmak meselelerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Tarihi arka planı olan bu yaklaşım ile ilgili, ilk defa “politik ekonomi” tabirini kullanan Nasiruddin Tusi (1201-1274), *Ahlak-ı Nasiri* adlı kitabında bize asırlar öncesinden şu hayati meseleyi hatırlatmaktadır: “İnsan var oluşu, karşılıklı iş birliği olmadan bir surete bürünemeyeceğinden ve bu iş birliği toplumsal münasebet olmaksızın meydana gelemeyeceği için işbu sebeple insan özü gereği topluma bağımlıdır. Bu bağımlılık, insanın bizim “temeddün” (yahut “mudun” şehirler ya da ekonomi) dediğimiz topluma olan bağımlılıktır. “Temeddün” kelimesi yaşam konforu sağlamak için muhtelif zanaatları ve sanayileri benimseyerek birbirleriyle iş birliği yapan insan topluluğuna delalet eden “medine” kelimesinden türemiştir. Bu, “İnsan özü

gereği toplumsaldır” yargısının tam olarak anlamıdır. Fakat her insanı neyi seviyorsa onu yapmaya bıraksak insanlar arasında bir iş birliği olmayabilir ve güçlü olan zayıfı boyunduruğu altına alabilir, aç gözlü olan her şeyi kendisi için toplayabilir ve böyle olunca da münakaşalardan dolayı insanlar birbirinin kökünü kazımaya başlayabilir. İşbu halden dolayı her insanın kendi payına düşeni almasını, hak ettiğiyle kanaat etmesini, diğerlerinin haklarına tecavüz etmemesini ve bir iş birliği ruhu içinde kendi şahsi çıkarı peşinde koşmasını temin eden pratik adımların atılması zorunludur. Böylesi adımları atmaya “siyaset”, yani siyaset denir. Bütün bunlardan “politik ekonominin”, kamu yararının yeknesak yasalarını inceleyen, gerçek ilerleme kaydedebilmek için gerekli olan karşılıklı iş birliğini teşviki kasteden ve konusu; insan fertlerinin bir araya gelmesinden ortaya çıkan ve (mesleklerinin) mükemmelleşmesine yönelik faaliyetlerine bir kaynak olarak hizmet eden toplumun yapısı olan bir bilim dalı olduğu açıktır” (Barnett, 2020:377-378).

Tusi'nin de altını çizdiği gibi, insanların birbirinin kökünü kazımaya başlamalarını engellemek ve her insanın, tüm insanlar için yaratılmış olan dünya ve üzerindeki nimetlerden kendi payına düşeni almasını, hak ettiğiyle kanaat etmesini, diğerlerinin haklarına tecavüz etmemesini ve bir iş birliği ruhu içinde kendi şahsi çıkarı peşinde koşmasını temin etmesi açısından yeni bir “siyaset” anlayış ihtiyacı açıktır. Ancak o zaman daha insani, adil ve eşit bir dünyaya ulaşmak mümkün görünmektedir.

Adil, eşit ve yeni bir dünya için insanların birbirleriyle dayanışma içinde olmaları zorunluluktur. Zira, “Her insan, yaşamak ve üstün mükemmeliyetlere ulaşmak için yaratılıştan birçok şeylere muhtaç olup bunların hepsini tek başına sağlayamaz. Her insan bunun için, çok kimselerin bir araya gelmesine muhtaçtır. Her fert bu ihtiyaçlardan ancak üzerine düşeni yapar. Bütün insanların birbirleri karşısındaki durumları da bu merkezdedir. Böylece her fert, tabiatındaki mükemmelleşme ihtiyacını, ancak muhtelif insanların -yardımlaşma maksadıyla- bir araya gelmeleriyle elde edebilir” (Farabi, 2001:79). Hiç şüphe yok ki, çıkarları hususunda yekdiğeriyle yardımlaşmaksızın insan nevinin mevcudiyeti ve bekası gerçekleşemez. Çünkü insan nevinin yardımlaşma olmadan tek başına var olamayacağı; nadir bir şekilde böyle bir insanın zuhur ettiğinin farz edilmesi durumunda ise, o şahsın bekasının mümkün olmayacağı sabit olmuştur (İbn Haldun, 2012:707). Sadece insanların değil toplumların ve devletlerin de ayakta kalıp hayatını idame ettirmesi, söz konusu bu dayanışma ve iş birliği ile mümkün olacaktır. Nitekim insanlığın en büyük tecrübelerinden biri olan Osmanlı devletinin iktisadi dünya görüşünün temel değerlerinin; devletin ve toplumun bütün katmanlarının “ihtiyaçlarını karşılama”, rekabet ve çatışma yerine “iş birliği ve dayanışma” ve

aşırı kutuplaşmalara karşı “itidal” olarak açığa çıkması (Genç, 2010:64,68) buna işaret etmektedir.

İktisadi ilişkileri bir bütünlük içinde ele almak, aynı zamanda bütün dünyanın müntesipleri olarak yardımlaşma ve dayanışma içinde ve tam bir ortak olarak kalkınma ve gelişmeye yeni anlamlar yüklemek gerekiyor. Bu noktada Ömer Lütfi Barkan’ın, Orta Asyalı Türklerin Anadolu’ya gelerek yeni açılan veya boş bulunan toprakların üzerinde yapılan işleri bir “şenlendirme” olarak nitelenmesi (Barkan, 2013:77) son derece faydalı bir kavrayış olabilir. Bu suretle kalkınma, eşitsizliklerin derinleştiren bir şey olmaktan çıkıp bütün insanları kapsayan bir şenlendirmeye dönüşecek ve bu duygu, düşünce, coşku ve ruh ile büyük bir toplumsal zihin atılımının ölü açılacaktır.

Velhasıl, kalkınma ve gelişmenin bütün insanların keyifle ve coşkuyla iştirak edip şenliğe dönüştüğü, herkesin adil ve eşit bir şekilde dünya ve üzerindeki nimetlerden faydalandığı bir süreçte; “Sakinlerinin –ancak saadete erişmek maksadıyla– yardımlaşmışları bir şehir, fazıl bir şehir olur. Zaten saadete erişmek maksadıyla kurulan her topluluk da fazıl bir topluluk sayılır. Onun içindir ki, bütün şehirleri –saadete erişmek maksadıyla el ele vererek– çalışan bir millet de fazıl bir millettir; bütün milletleri, saadete ulaşmak maksadıyla elbirliğiyle çalışan bir dünya da fazıl bir dünya olur” (Farabi, 2001:80).

YENİ BİR SİSTEM İHTİYACI

İnsanlığın ve dünyanın gidişatı karşısında, tarihi ve sosyolojik gerçekler ışığında yeniden düşünmek; insanı, toplumu, dünyayı ve tabiatı yeniden anlamak ve yorumlamak, bu çerçevede yeni ve başka bir dünyaya kapı aralayacak özgün bir fikriyat geliştirmek anın en önemli sorumluluğudur. Herkesten öte, bizatihi “hakikati ölçü alıp ondan beslenen hür ve bağımsız aydınlar”ın uhdesinde olan bu mesuliyetin temel zemini, küresel kapitalizmin her türlü dayatmaları ve etkileri dışında kalarak yapılan “zihinsel hicret” ile ulaşılan zemindir. İşte buradan hareketle İslam iktisadi ışığında bugüne ve bugünün insanına dokunan insani dayanışma eksenli yeni açılımlar yapılabilir.

Sadece borç verip alan kişilerin içinde bulunduğu durum değil, aynı zamanda yukarıda özetlediğimiz dünyanın hali ve yoğunlaşan eşitsizlikler de bizi derin derin düşündürmelidir. Zira gelinen nokta, insanlığın kaldıracığı, vicdanların onaylayacağı bir hal değildir. O yüzden de bu durumun aşılması, yalnızca borç verme sisteminin yeniden yapılandırılması için değil, insani ve başka bir dünyanın oluşturulması için de önemli bir ihtiyacıdır.

Meseleye tam olarak girmeden önce şu gerçekliğin altını çizmekte fayda var: Hakikatin de insanlığın da genel ilkeleri aynıdır ve daima da aynı kalacaktır.

Dolayısıyla bir düşüncenin özgünlüğünü tayin eden şey, onun ebedi hakikatleri yeni bir ışık altında yeniden yorumlaması, yeni baştan formüle etmesi ve bu suretle yeni bir fikri perspektifin oluşturulmasıdır.

Bu çerçevede, ahlaki temelde yeni ve özgün finans yaklaşımları ve kavramları bulup keşfetmek, yeni sistem kurmak sadece iktisadi bir gereklilik değil aynı zamanda tarihi, sosyolojik ve insani bir yükümlülüktür. Toplumsal, sürdürülebilir, yaşanan doğaya/canlılara saygılı ve duyarlı bir eksende geliştirilecek çözümler, insanın kendine gelmesini sağlamakla kalmayacak aynı zamanda hayatın yeniden inşasının yollarını da açacaktır. Bu da ancak İslam iktisadının temellendirdiği dinamikler üzerinden analitik ve düşünsel çalışma ile mümkün olacaktır. Bu suretle, kendi öz değerlerinin çözümünü geliştirmenin ve yaşamının keyfi, kendi bahçesinin meyvesini yetiştirmenin ve yemenin keyfine dönecektir.

İnsanlığın da iktisadi dayanışmanın da en önemli ayaklarından biri, bir çıkar beklemeden ihtiyaç sahiplerine borç vererek işlerini görmek olmuştur. Tabii ki, her iki tarafın da bu süreçten faydalanarak çıkmasını sağlamak, kurulacak sistemin daha uzun yaşamasını da temin edecektir. Bu noktada güzel borç verme sistemi, ihtiyaç sahibinin işini görürken borç vereni de mağdur etmemesi gerekir. Başka bir deyişle, bir borç verme sistemi enflasyon, gecikme vb. gerekçeler ilave bir kazanç kapısı haline gelmemelidir. Bunu da ancak karz-ı hasen (güzel borç verme) sistemi yerine getirebilir.

Güzel borç verme sistemi, farklı bir zihnin ürünü olduğu ve ihtiyacı olanı esas aldığı için ödünç verme üzerine bina edilmiştir ve amacı çıkar sağlamak değil yardımlaşma ve dayanışma içinde olmaktır. O yüzden de ödünç alan işi görüldüğü için, ödünç veren de insani bir tutumla erdemli bir eyleyişte bulunduğu için son derece mutludur. Toplum da yardımlaşma ve dayanışma yaşandığı, denge, mizan korunduğu ve servetin elden ele dolaşıp devlet olması engellendiği için faziletli bir toplum olur. Tabii ki, ödünç alınan güzel borç, söz verildiği tarihte geri ödendiği sürece bu güzel eyleyişler süreklilik kazanacak ve bir ahlaka, kültüre dönüşecektir. Bu noktada söz konusu bu salih amellerin sürdürülebilir olması açısından karşılaşılan sorunları aşacak bir sistemin kurulması son derece büyük önem arz etmektedir.

Güzel borç verme sisteminde yaşanan en büyük problemlerden biri borcun zamanında tahsil edilememesi olmuştur. Önceleri borçluya kolaylık gösterme, “satın alma gücünü koruyan herhangi bir fark dahi almama” tutumu benimsenmiştir. Ancak ve maalesef bu durum borçluların ödeme tutum ve davranışlarını gevşetmiş, hatta dolaylı olarak ödememeyi dahi teşvik etmiştir. Bu suretle borç veren zarara uğratılmıştır. Bunun bir çözüm olmadığı, sistemi

zaafa uğrattığı zaman içinde çok net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Daha sonra bir çözüm olarak söz konusu geciken alacağı “dövizde çevirme” veya “altına çevirme” seçenekleri uygulamaya konmuştur. Fakat bu kez borç veren ile borç alan arasında ciddi belirsizlikler oluşmuş, dövizde veya altında aşırı artış ya da düşüşler yaşanması iki tarafı da değişik boyutları ile olumsuz etkilemeye başlamıştır. Bunun da uygun bir çözüm olmadığı zaman içinde anlaşılmıştır.

Velhasıl, bugüne kadar her iki taraf için de hakkaniyete uygun yeni, kuşatıcı, ön açıcı ve örneklik oluşturucu bir model oluşturulamamış, kişiler arasında sağlıklı bir borç verme sistemi geliştirilememiş, o yüzden de yeni ve meşru alternatif çözüm arayışları sürmüştür. Bu meyanda, faizsizlik ilkesi esas alınarak, tarafları mağdur etmeyecek, adalete ve eşitliğe uygun, dengeyi bozmayacak ve herkesin yaptığının karşılığını yani hak ettiğini alacağı bir iktisadi yaklaşım geliştirmek noktasında zarar verme meselesi iyice açıklığa kavuşturulmalıdır. Zira tüm toplumsal ilişkilerde olduğu gibi iktisadi ilişkilerde de tarafların menfaatlerinin adil ve eşit bir şekilde teminat altına alınması, kimseye zarar verilmemesi ve zarar oluşursa bunun giderilmesi genel esaslardandır. Nitekim “Zarar vermek ve zarara zararlar karşılık vermek yoktur” (İbn Mace, Ahkam, 17). Bu nedenle de “Zarar verme ve zarara zararlar karşılık verme kabul edilemez. Zararın mutlaka giderilmesi gerekir” (Mecelle, 19-20).

İslam hukuku genel kurallarına göre maslahat çerçevesinde alacaklının da borçlunun da menfaatinin korunması ve onlara gelen zararın giderilmesi gerekir. Bu noktada finansman ilişkilerinde “paranın değer kaybını hesaba katmak ve borç veren taraf açısından oluşabilecek bir zararın telafi edilmesini sağlamak” hukuki prensiplere uygun bir tutum olacaktır. Değer kaybının karşılanmasını istemek, İslam’ın sosyal adaleti gerçekleştirme ve refahı toplumun tüm kesimlerine yayma hedefine uygun bir davranış olarak değerlendirilebilir. Üstelik bu davranış Kur’an ve Sünnette emredilen yardımlaşma ve dayanışma düşüncesinin toplumsallaşmasına, bir kültüre dönüşmesine katkı sağlayabilir.

Alım gücünü kaybı bile olsa herhangi bir fark alınmamasını savunanlar çıksa da genel eğilim, zarar verme konusunda, enflasyon etkisinin göz önünde bulundurulması ve bunun oluşturduğu haksızlığın giderilmesi yönündedir. Nitekim diyanetin görüşü nettir: “Borçlunun borcunu geciktirmesi nedeniyle -paranın değer kaybetmesi gibi bir sebeple- alacaklı zarara uğrarsa borçluya sadece enflasyon oranında zarar tazmin ettirilmelidir” (DİYK, 2018:501). Ayrıca “alacaklar tahsil edilirken, borçlar ödenirken enflasyon farkının da ödenmesi gerekir. Aksi halde alınan borç eksik ödenmiş, alacaklının hakkı yenmiş olur. Enflasyon oranında fazlalık faiz değildir. Mesela birine yüz lira ödünç verseniz, alt ay sonra enflasyon yüzde otuz olduğu için 130 lira alsanız

bu otuz liralık rakam fazlalığı faiz değildir, alt ay önce verdiğiniz paranın -satın alma gücü bakımından- eşit karşılığıdır” (Karaman, 2021). İşte bütün bunlar adaletin ve eşitliğin sağlanması ile hakkaniyetin ve mizanın gerçekleşmesi noktasında, alım gücünün korunması anlamında borcun enflasyona endeksine bağlanması uygun olacaktır.

Velhasıl, enflasyonun olduğu ortamlarda para üzerinden yapılan bir karz (ödünç) akdi esnasında, geri ödeme yapılırken vade dönemindeki enflasyon farkının karz alınan miktar üzerine ilave edileceğinin kararlaştırılması, diğer bir deyişle satın alma gücündeki kaybın telafisi edilmesi meşrudur. Zira karz akdi esnasında, ödeme vadesine kadar geçen sürede enflasyondan dolayı oluşan değer kaybının ödeneceğinin kararlaştırılması karşılıksız bir fazlalığı şart koşturmak anlamına gelmez. Bilakis karz anında alınan miktarın aynı değerle geri ödenmesini temin etmeyi sağlaması bakımından hakkaniyete daha uygun bir yol olur. Ayrıca bu durum vade sonunda ödenecek miktarın belirsiz bırakılması anlamına da gelmeyip esasında alınan para miktarıyla ödenecek miktarın birbirine eşitlenmesi ve alınan paranın gerçek değerinde geri verilmesini temine yönelik bir uygulamadır (TKBB Danışma Kurulu, 2019).

Unutmamak gerekir ki, insanlar bir ihtiyaçları olduğunda sadaka almaktan ziyade ödünç almayı daha çok tercih ederler. Zira ödünç istemek sadaka istemektan daha kolay ve cesaret verici olarak görülür. O yüzden de bir toplumda ne bir fazla ne bir eksik tamamen aynılık üzerine oturmuş güzel ödünç sisteminin kurulması ve yaşatılması son derece hayati bir konudur.

“Kim güzel bir işe aracılık ederse, ona o işin sevabından bir pay vardır. Kim de kötü bir şeyde aracılık yaparsa, ona da o kötülükten bir pay vardır. Allah her şeyi gözetip karşılığını verir,” (Nisa 4/85). Bu müjdenin ışığında şimdi bir düşünce sistematiği çerçevesinde gündeme getirip önerdiğimiz iki modeli örneklerle açıklamaya çalışalım.

ENFLASYONA ENDEKSİLİ TL (ETL)

Para, her şeyden önce mübadele/takas/değişim, saklama/koruma ve ölçme/biçme aracıdır. Tarihin en büyük ve değerli para birimi olan “altın” bu fonksiyonları yerine getirmiş ve asırlarca tahtını korumuştur. Ancak tarihi ve geleneksel para birimi olan altın artık eski işlevini görmekten uzaklaşmış, hatta para olup olmadığı dahi ciddi bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Böylece başlangıçta altına dayalı olarak üretilmiş olan ancak süreç içinde ondan bağımlı koparmış bulunan kağıt para tahtın yeni sahibi gibi görünerek öne çıkmıştır.

Tarihi süreçte her ülke kendi parasını altına dayalı olarak çıkarmayı sürdürürken, 1944 yılında Amerika’nın Bretton Woods kasabasında yapılan bir

anlaşma ile altın standardı resmen sona erdirilip yeni bir sisteme geçilmiş ve altına dayalı olarak sadece ABD doları kalmıştır. Anlaşma ile 1 ons altın 35 ABD dolarına eşitlenmiş ve Amerika dış talep olduğunda doların altın karşılığını ödemeyi taahhüt etmiştir. Sisteme katılan ülkeler kendi paralarını dolara endekslemeyi ve kendi paralarında yapacakları kur ayarlamalarını %10 ile sınırlamayı ve bunun üzerindeki ayarlamaları uluslararası para fonunun (IMF) iznine ve denetimine açmayı kabul etmişlerdir.

Bretton Woods sistemi, bir bakıma altın standardının gitmesi, yerine fiilen dolar standardının başlaması ve egemenin parası olan ana rezerv paranın da dolar olması demektir. Bu suretle o zamana kadar baskın olan İngiliz egemenliği yerini Amerikan egemenliğine bırakmış oldu. Bu, aynı zamanda dünya devletleri üzerinde büyük bir statü kazanmış olan ABD'nin yönetiminde, dünya kapitalizminin önünün açılması demektir.

Ancak bu durum 1971 yılına kadar devam etmiş ve bu tarihten itibaren ABD kendi parası olan doları altına bağlı olmaktan çıkarmıştır. Böylece altın döviz standardı kalkmış ve yeni bir sürece girilmiş oldu. Bu kez, 1963 yılından beri devam eden Özel Çekme Hakları (Special Drawing Rights=SDR) yine altına bağlı olarak 1971'de devreye girmiştir. Ancak 1974 yılında SDR'nin altınla ilişkisi tamamen kesilmiş ve sepet tekniği devreye alınmıştır. Böylece Amerikan doları, Japon yeni, Alman markı, İngiliz sterlini ve Fransız frangından oluşan bir sepet sistemi ile birlikte altına dayalı olmayan ve gittikçe değer kaybeden bir tür kağıda dönen banknotlar dönemi başlamış oldu. Bu durum da doğal olarak, gerçek paranın bizzat kendisi olan ve tarihsel olarak bunu en iyi şekilde yerine getiren altın için alarm zilleri anlamına geldi.

Son zamanlarda bitcoin gibi dijital kripto paralar gündeme gelmiş ve adeta küresel rezerv paraya alternatifiniş gibi piyasaya sürülmüştür. Ancak, bu kripto paraların arkalarında resmi bir makamın olmaması ve ciddi bir güven oluşturamaması, bunların para olma özelliklerini zayıflatmaktadır. Kaldı ki, sadece spekülative yatırımcılar değil, ona para diyenler dahi onu yeni bir para olarak görmemiş, tam aksine aşırı kar hırsıyla ona yaklaşmışlardır. Ve sonuçta adeta varlığa dayalı olmayan spekülative bir tür menkul kıymet ortaya çıkmıştır. Üstelik, kripto paraların meşruiyeti de tartışmalara neden olmuştur. Bu konuda diyanetin görüşü nettir: Özünde ciddi belirsizlikler taşıyan, aldanma ve aldatma riski ileri düzeyde olan, dolayısıyla herhangi bir güvencesi bulunmayan ve kamuoyunda saadet zinciri olarak bilinen uygulamalar gibi belirli kesimlerin haksız ve sebepsiz zenginleşmesine yol açan dijital kripto paraların kullanımı caiz değildir (DİYK, 2017).

Süreç içinde bir yandan, altınla bağımlı koparmış ve reel üretimle ilişkisi kalmamış olan kağıt paralar uluslararası güçlerin manipülasyonuna açık hale gelmiştir. Diğer yandan ise, ülkelerdeki enflasyon artışları ile halkların devleti, onun da büyük sermayeyi finanse ettiği bir zulüm çarkı oluşmuş ve böylelikle toplumlardaki dengesizlikler iyice çoğalmış ve geniş halk yığınlarının temel ihtiyaçlarının karşılanması neredeyse imkansız hal almıştır. Bu gidişin de insanlığı sürükleyip getirdiği yer, büyük bir yoksulluk ve adaletsizlik, derin ve yaralayıcı bir eşitsizlikler yumağı olmuştur. Yaşanan bu gerçeklikler ve dünyadaki mevcut koşullar, değişim ve kıymet ölçüsü olma özelliğini daha hakkaniyetle taşıyan yeni bir para birimi arayışını sürekli canlı tutmuştur.

Toplumda hakkaniyete uygun bir ölçü birimi oluşturma konusunda zamanımızda en önemli problemlerinden biri şüphesiz enflasyonun olması, diğer bir deyişle fiyatlar genel seviyesinin artması ve sonuçta paranın satın alma gücünün azalmasıdır. Parasal satın alma gücünün, reel mal ve hizmet artışından daha hızla yükselmesi yani toplam talebin toplam arzdan fazla olmasıyla oluşan talep enflasyonu da olsa, üretim faktörlerindeki fiyat artışıyla oluşan maliyet enflasyonu da olsa bundan toplumun geneli gibi borç verip alanın da etkilendiği açıktır.

Velhasıl, para ve benzeri mübadele araçlarının alım gücünün azalması ve bir ölçüde borçluya karşı alacaklının hakkının erimesi olan enflasyondan etkilenmeyen, üretim ve dağıtım şekli daha adil ve eşitlikçi olan, aşırı belirsizlik (garar) içermeyen, aldatma (tağrir) aracı olarak kullanılmayan, belli kesimlerin haksız ve sebepsiz zenginleşmesine neden olmayan yeni bir para birimi ihtiyacı açık ve nettir.

Ölçü ve Değer Koruma İçin Yeni Bir Para Birimi: ETL

Küresel kapitalizmin egemen olduğu dünyada kağıt paranın gerçek bir varlığa dayalı olmaması toplumsal bazda büyük mağduriyetlere neden olmakla kalmamış insanlara arzı da dar etmiştir. Böylece dünyada yeterli yaşama seviyesinin altında yaşayanlar çoğalıp milyarları aşmıştır. Doğal olarak İslam ülkeleri toplumları da bundan nasibini fazlasıyla almıştır.

O yüzden de içinde bulunduğumuz koşullar, mali işlerde yeni bir para birimi oluşturmayı zorunlu kılmaktadır. En azından finansal işlemlerde yeni bir para sistemi kurmanın, bütün ülkelerin dolaşımdaki resmi para birimlerinin kendi enflasyonları karşısında alım gücünü de yansıtacak ek bir finansal para birimi oluşturmaları için yeni bir düzenleme yapmalarını gereği açıktır. Tabii ki, burada dolaşımdaki paranın yerini alacak yeni bir para birimi önerilmiyor,

aksine resmi para birimi üzerinden enflasyona endeksli bir finansal varlık geliştiriliyor.

İşte bu çerçevede finansal işlemlerde kullanılmak üzere kısa adı “ETL” olan “Enflasyona Endeksli Türk Lirası” adıyla yeni bir para birimi öneriyoruz. ETL para birimi, finansal bir varlık olarak TL’ye alternatif değil, onun üzerinden faizle işlem yapan ve enflasyonun etkisiyle alım gücünü eriten ve böylelikle geniş halk yığınlarının mağduriyetine neden olan, toplumsal adaletsizlikleri ve eşitsizlikleri körükleyen finansal sisteme karşı iktisadi dayanışmayı, adaleti ve eşitliği esas alarak geliştirilen özgün bir alternatiftir.

Daha adil ve eşitlikçi bir değişim, kıymet ve ölçü birimi olma özelliği potansiyelini taşıyan yeni para birimi olarak ETL, birçok meseleye çözüm üretmekle kalmayacak, enflasyon nedeniyle oluşan pek çok mağduriyeti ortadan kaldıracak ve aynı zamanda faiz hassasiyeti olan geniş halk yığınlarına büyük bir rahatlama da sağlayacaktır. Bu açıdan ETL, İslam iktisadının bir uygulama modeli olan katılım ekonomisinin bir para birimi olarak kendini gösterecektir.

Şimdi bir düşünce sistematigi çerçevesinde geliştirdiğimiz ve finansal işlemlerde kullanılmasını önerdiğimiz ETL yeni bir para birimini, onun kur hesaplaması ile kullanım biçimlerini örneklerle anlatmaya çalışalım.

ETL Kur Hesaplaması

Öncelikle enflasyona endeksli olmaya bir açıklık getirmekte fayda var. Bilindiği gibi tüketici fiyat endeksi (TÜFE), toplumun genelinin ihtiyaç duyduğu ürün ve hizmetlerden oluşan yaklaşık dört yüzü aşkın kalemin fiyat artışlarının ağırlıklı hesaplamasıyla ortaya çıkmaktadır. Üretici fiyat endeksi (ÜFE) ise, daha çok toptan ve ana üreticilerin ihtiyaç duyduğu daha az kalemin fiyat artışlarından oluşmaktadır. Her ikisinin farklı hesaplama teknikleri (çekirdek, ortalama vb.) olsa da sosyal ve ekonomik açıdan en uygun olanın, toplumun daha çoğunu etkileyen TÜFE olduğu söylenebilir. Zira TÜFE hesaplamalarında kullanılan ana grupların ağırlıkları yaklaşık olarak gıda ve alkolsüz içecekler için %23, alkollü içecekler ve tütün için %6, giyim ve ayakkabı için %7, konut için %14, ev eşyası için %8, sağlık için %3, ulaştırma için %15, haberleşme için %4, eğlence ve kültür için %3, eğitim için %3, lokanta ve otel için %9, çeşitli mal ve hizmetler için %5 olması buna işaret etmektedir (TÜİK, 2021). Tabii ki, burada açıklanan resmi enflasyon oranları doğru mudur sorusu akla gelebilir. Ancak bu aşamada resmi kaynakların açıkladığı rakamlarını kullanmak, üzerinde ittifak edilmesi ve toplumsal maslahat açısından daha yerinde bir tutum olacaktır.

Yeni para birimi ETL, adeta döviz gibi ele alınmalı ve kur hesaplaması ona göre yapılmalıdır. Tabii ki diğer döviz kurlarında olan ve geleneksel olarak alışılan kolaylık bunda pek olmayabilir. Her ayın enflasyon endekslerini takip eden ayın üçüncü günü açıklayan Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) sadece aylık değil de aynı zamanda günlük olarak da enflasyon endekslerini açıklamasını ve T.C. Merkez Bankasının her gün yayınladığı döviz kurlarına ETL parasını da ilave etmesini dilemek ve bunun için çabalamak kaydıyla, aynı zamanda ona da bir hazırlık olması ve yol göstermesi açısından “ETL kuru hesaplama” tekniği için yeni bir matematiksel sistem kurmayı önereceğiz. Burada en büyük mesele şudur; aylık olarak hesaplanıp açıklanan TÜFE, günlük olarak nasıl bulunacaktır? Şimdi bu matematiksel modeli bir örnekle açıklamaya çalışalım.

Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) (2003=100)

Öncelikle tüketici fiyat endekslerini, gerçekleşen ve tahmin şeklinde yeni bir döviz çeşidi olarak gündeme gelen ETL para birimi modelinin geliştirilmesinde kullanacağız (örneklerde ileriye dönük hesaplamada gerekli olduğu için tahmini endeksi kullanmak durumunda kaldık ve onu son aylardaki gidişata göre aylık yaklaşık %1,1 artırarak oluşturduk). Şimdi söz konusu bu endeksleri, genel bir bilgi vermek ve çerçeve çizmek açısından listeleyelim (TÜİK, 2021).

Şimdi de geliştireceğimiz hesaplama tekniğinde kullanılacak formüllerin daha iyi anlaşılması için gerekli olan kısa kodlar tablosunu oluşturalım (Tablo 2).

Şimdi olabilecek her türlü tarih seçeneklerini de göz önüne alarak ETL kurunun ve karşılığının nasıl hesaplanabileceğini TÜFE endekslerinden istifade ederek örneklerle anlatmaya çalışalım. Tabii ki, TÜFE endeksinin açıklanma zamanını ve ayların 28, 29, 30, 31 gün çekmesini de göz önünde bulundurarak bu hesaplamaları yapmak gerekiyor.

Yeni para birimi ETL için öncelikle kur belirleme mantığını bulmakta fayda var. Bu iki şekilde olabilir; ya TÜFE endeksinin doğrudan kur olarak atanmasıyla ya da söz konusu bu endeksin bir oranla (ki TÜFE mantığı gereği burada 100 ile) küçültülmesiyle. Örneğin 31.08.2020 tarihi için ya $TÜFE=472,61=ETL$ kuru ya da $TÜFE/100=472,61/100=4,7261=ETL$ kuru. Bizim tercihimiz basit, kullanışlı ve bir döviz kuru gibi anlaşılması açısından ikincisi olacaktır.

Tablo 1. Aylara Göre Gerçekleşen ve Tahmini TÜFE Enflasyon Endeksi

Yıl	Ay	TÜFE Endeksi	Gerçekleşen/Tahmin
2019	12	440,50	Gerçekleşen
2020	01	446,45	Gerçekleşen
2020	02	448,02	Gerçekleşen
2020	03	450,58	Gerçekleşen
2020	04	454,43	Gerçekleşen
2020	05	460,62	Gerçekleşen
2020	06	465,84	Gerçekleşen
2020	07	468,56	Gerçekleşen
2020	08	472,61	Gerçekleşen
2020	09	477,21	Gerçekleşen
2020	10	487,38	Gerçekleşen
2020	11	498,58	Gerçekleşen
2020	12	504,81	Gerçekleşen
2021	01	513,30	Gerçekleşen
2021	02	517,96	Gerçekleşen
2021	03	523,61	Tahmin
2021	04	529,11	Tahmin
2021	05	535,05	Tahmin
2021	06	540,75	Tahmin
2021	07	546,69	Tahmin
2021	08	552,71	Tahmin
2021	09	558,80	Tahmin
2021	10	564,94	Tahmin

Tablo 2. Hesaplama Formülü Kısa Kodlar Tablosu

Kısa Kod	Açıklama	Örnek
CT	Cari Tarih	14.03.2021
CG	Cari Gün	14
CA	Cari Ay	03
CY	Cari Yıl	2021
CYCA	Cari Yıl Cari Ay	2021 03
CY1OA	Cari Yıl 1 Önceki Ay	2021 02
CY2OA	Cari Yıl 2 Önceki Ay	2021 01
CY4OA	Cari Yıl 4 Önceki Ay	2020 11
CY5OA	Cari Yıl 5 Önceki Ay	2020 10
CY13OA	Cari Yıl 13 Önceki Ay	2020 02
CY14OA	Cari Yıl 14 Önceki Ay	2020 01

A) ETL Karşılığını Bulma

Herhangi bir tarihteki TL tutarın ETL karşılığını bulmak için, o TL tutarını ilgili tarihteki ETL kuruna bölmek gerekiyor. O tarihte ETL kuru belli olduğunda bu hesaplamayı yapmak gayet kolay olacaktır. Örnek olarak 100.000 TL'nin ETL karşılığını bulalım.

Örnek 1

ETL Karşılığını Bulma:

Tarih: 31.01.2021, TÜFE endeksi: 513,30

ETL kuru: 1 ETL = 513,30/100 = 5,1330 TL

Bugünkü tutar: 100.000 TL

Formül 1:

$$\text{ETL karşılığı} = \text{TL tutarı} / \text{ETL kuru}$$

ETL karşılığı = 100.000/5,1330 = 19.481,78

100.000 TL = 19.481,78 ETL

Formül 1 kullanılarak TL karşılığı da bulunabilir: TL karşılığı = ETL tutarı*ETL kuru

B) Herhangi Bir Tarihteki ETL Kurunu Hesaplama

Belli olan bir kur üzerinden TL'nin ETL karşılığı böyle basitçe hesaplanırken şimdi de herhangi bir tarihteki ETL kurunu hesaplamaya çalışalım. Burada bütün mesele aylık enflasyonun takip eden ayın üçüncü gününde açıklanmasıdır. Dolayısıyla sadece ay sonlarında enflasyon endeksi diğer bir tabirle ETL kuru belli olmaktadır (üstelik üç gün sonra). Üstelik cari aya ait enflasyon da belli değildir. O yüzden burada yeni bir hesaplama tekniği bulmamız gerekmektedir. Hesaplamanın kolay ve anlaşılır olması açısından toplamda bir ayı 30 gün, üç ayı 90 gün, bir yılı da 365 gün olarak almak uygun olacaktır.

Herhangi bir gündeki ETL kuru hesaplaması farklı şekillerde yapılabilir: basit, bileşik, karmaşık vb. şimdi seçenekleri örneklerle açıklayalım.

Örnek 2

1) Cari Ayın Herhangi Bir Gününe Ait ETL Kurunu Hesaplama:

(Bu hesaplama; her ayın enflasyonu, takip eden ayın üçüncü gününde açıklandığı için 3. gün ile ay sonu arasında geçerlidir).

Tarih: 14.03.2021, TÜFE endeksi? ETL kuru?

Buna göre 14.03.2021 tarihinde ETL kurunu bulmak için o tarihte henüz belli olmayan 2021-03 enflasyon endeksinden istifade edemeyiz. Ancak 2021-02 ve önceki ay sonlarına ait TÜFE endeksleri belli olduğu için bunlardan istifade ederek birkaç çeşit matematiksel hesaplama formülü geliştirilebilir.

2) Üç Aylık Artış Trendine Göre Bileşik Hesaplama:

Belli olan bir önceki ayın endeksinin, dört önceki ayın endeksine göre üç aylık artış oranının cari güne nispetle bulunan artış oranının yine kendisi (bir önceki ayın endeksi) ile çarpılmasıyla bulunur.

Formül 2:

$$\text{ETL kuru} = \text{CY1OA} * (1 + (\text{CY1OA} / \text{CY4OA} - 1) * \text{CG} / 90) / 100$$

CY1OA(2021-02):517,96 ; CY4OA(2020-11):498,58) (Tablo 1)

$$\text{ETL kuru} = 517,96 * (1 + (517,96 / 498,58 - 1) * 14 / 90) / 100 = 5,2109$$

1 ETL kuru = 5,2109 TL

Diğer Hesaplama Teknikleri:

2b) Aylık Artış Trendine Göre Bileşik Hesaplama:

$$\text{Formül 2b: ETL kuru} = \text{CY1OA} * (1 + (\text{CY1OA} / \text{CY2OA} - 1) * \text{CG} / 30) / 100$$

CY1OA(2021-02):517,96 ; CY2OA(2021-01):513,30) (Tablo 1)

$$\text{ETL kuru} = 517,96 * (1 + (517,96 / 513,30 - 1) * 14 / 30) / 100 = 5,2015 \text{ TL}$$

2c) Yıllık Artış Trendine Göre Bileşik Hesaplama:

$$\text{Formül 2c: ETL kuru} = \text{CY1OA} * (1 + (\text{CY1OA} / \text{CY13OA} - 1) * \text{CG} / 365) / 100$$

CY1OA(2021-02):517,96 ; CY13OA(2020-02):448,02) (Tablo 1)

$$\text{ETL kuru} = 517,96 * (1 + (517,96 / 448,02 - 1) * 14 / 365) / 100 = 5,2106 \text{ TL}$$

2d) Üç Aylık Artışa Göre Basit Hesaplama:

$$\text{Formül 2d: ETL kuru} = (\text{CY1OA} + (\text{CY1OA} - \text{CY4OA}) * \text{CG} / 90) / 100$$

$$\text{ETL kuru} = (517,96 + (517,96 - 498,58) * 14 / 90) / 100 = 5,2097 \text{ TL}$$

2e) Aylık Artışa Göre Basit Hesaplama:

$$\text{Formül 2e: ETL kuru} = (\text{CY1OA} + (\text{CY1OA} - \text{CY2OA}) * \text{CG} / 30) / 100$$

$$\text{ETL kuru} = 5(17,96+(517,96-513,30) *14/30) /100 = 5,2013 \text{ TL}$$

2f) Yıllık Artışa Göre Basit Hesaplama:

$$\text{Formül 2f: ETL kuru} = (\text{CY10A}+(\text{CY10A}-\text{CY13OA}) * \text{CG}/365/365) /100$$

$$\text{ETL kuru} = (517,96+(517,96-448,02) *14/365) /100 = 5,2064 \text{ TL}$$

Analiz ve Uygun Hesaplama Tercih

Burada ETL kurunu bulmak için farklı seçenekler kullanılabilir. Görüldüğü gibi, 14.03.2021 tarihine ait ETL kurunu bulmak için, üçü bileşik artışlı ve üçü de basit artışlı olmak üzere altı hesaplama yöntemi denenmiş ve elde edilen ETL kurları sırasıyla; 5,2109 ve 5,2015 ve 5,2106 ve 5,2097 ve 5,2013 ve 5,2064 olarak çıkmıştır. Anlaşılabileceği gibi, kurlar arasında çok büyük fark gözükmemektedir. İlgili ayda, 14 gün yerine daha fazla gün ve takip eden iki ay arasında artış miktarı daha fazla olsa bile, yine de çok büyük bir fark olmayacağı düşünülebilir. Ancak ayın 1 ve 2. günlerinde cari gün üzerine 30 gün ilave edildiği ve enflasyonu etkileyebilecek büyük ekonomik gelişmeler olabileceği düşünüldüğünde seçilecek matematik hesaplama tekniği büyük önem arz etmektedir.

Netice itibariyle, bu seçenekler arasında “üç aylık artış trendine göre bileşik hesaplama” yöntemini yani Formül 2’yi tercih etmekte fayda vardır. Zira bu formül, üç aylık artış trendini baz alarak ortalama bir etkiyi yansıtmakta, geçmişin ağırlığından uzak, güncel ve mevsimsel etkilenmelerden beri, adil ve savunulabilir bir hesaplama yapma imkanı sunmaktadır.

Örnek 3

Cari Ayın 1 ve 2. Günlerine Ait ETL Kurunu Hesaplama:

En karmaşık ve zor anlaşılabilir olan hesaplama budur. Zira bu günlerde hem cari ayın hem de önceki ayın enflasyon endeksleri belli değildir. Ancak bunu yeni bir formül ile aşmak mümkündür: Belli olan iki önceki ayın endeksinin, beş önceki ayın endeksine göre üç aylık artış oranının otuz artı cari güne (30+CG) nispetle bulunan artış oranının yine kendisi (iki önceki ayın endeksi) ile çarpılmasıyla bulunur.

Tarih: 2.04.2021, TÜFE endeksi? ETL kuru?

Formül 3:

$$\text{ETL kuru} = \text{CY20A} * (1 + (\text{CY20A} / \text{CY50A} - 1) * (30 + \text{CG}) / 90) / 100$$

CY20A(2021-02):517,96 ; CY50A(2020-11):498,58 (Tablo 1)

$$\text{ETL kuru} = 517,96 \cdot (1 + (517,96/498,58 - 1) \cdot (30+2) / 90) / 100 = 5,2512 \text{ TL}$$

$$1 \text{ ETL kuru} = 5,2512 \text{ TL}$$

C) Geçmişe Ait ETL Kuru Hesaplama

Geçmişe ait hesaplama iki grupta yapılabilir: Birincisi enflasyon endeksinin cari endeks sistemi içinde olduğu günlerde, diğeri de endeksin 100 olarak eşitlendiği tarihten önceki günlerde.

Tablo 3. TÜFE 2003=100 Değerinden Önceki ve Sonraki Aylara Göre TÜFE Tablosu

Yıl	Ay	TÜFE Endeksi	Gerçekleşen
2002	11	6415,61	Gerçekleşen
2002	12	6478,80	Gerçekleşen
2002	12	2003=100	Endeks 100 oldu
2003	01	94,77	Gerçekleşen
2003	02	96,23	Gerçekleşen
2003	03	98,12	Gerçekleşen
2003	04	99,09	Gerçekleşen
2003	05	100,09	Gerçekleşen

a) TÜFE 2003=100 Değerinden Sonra ETL Kuru Hesaplama

Bilindiği gibi, TÜİK, daha rahat hesaplama yapmak amacıyla, zaman zaman enflasyon endekslerini belli bir tarihte 100 olarak eşitlemektedir. Böyle durumlarda da ETL kuru hesaplamasına bir matematiksel formül bulmak gerekmektedir. Burada cari aya ait enflasyon endeksi zaten belli olduğu için geçmiş üç aylık artış trendine gerek yoktur. Onun yerine zaten belli olan cari ayın endeksinden hareketle bir formül geliştirmek gerekiyor.

Tarih: 12.02.2003, TÜFE endeksi? ETL kuru?

Formül 4:

$$\text{ETL kuru} = \text{CY10A} \cdot (1 + (\text{CYCA} / \text{CY10A} - 1) \cdot \text{CG} / 30) / 100$$

CY10A(2003-01):94,77 ; CYCA(2003-02):96,23 (Tablo 3)

$$\text{ETL kuru} = 94,77 \cdot (1 + (96,23 / 94,77 - 1) \cdot 12 / 30) / 100 = 0,9535$$

$$1 \text{ ETL kuru} = 0,9535 \text{ TL}$$

b) TÜFE 2003=100 Değerinden Önce ETL Kuru Hesaplama

Bu durum TÜFE=100 değerinden önceki dönem olduğu için, yine onu hesaba katacak bir formüle ihtiyaç var. Önce endeks dönüşüm değeri ile endeks dönüşüm çarpanı bulunmalıdır. Daha sonra da TÜFE=100'den önceki tarihlere ait endeks değerlerini üzerinden bir kur bulunacak ve akabinde de bulunan bu kuru endeks dönüşüm çarpanı ile çarpmak gerekiyor.

EDD: Endeks Dönüşüm Değeri = 6.478,80 (2003=100; yani Aralık 2002)

EDC: Endeks Dönüşüm Çarpanı = 100/EDD = 100/6.478,80 = 0,01543

Tarih: 15.12.2002, TÜFE endeksi? ETL kuru?

Formül 5:

$$\text{ETL kuru} = \text{EDC} * \text{CY10A} * (1 + (\text{CYCA} / \text{CY10A} - 1) * \text{CG} / 30) / 100$$

CY10A(2002-11):6.415,61;CYOA(2002-12):6.478,80)(Tablo3)

$$\text{ETL kuru} = 0,01543496 * 6.415,61 * (1 + (6,478,80 * / 6.415,61 - 1) * 15 / 30) / 100 = 0,9951$$

$$1 \text{ ETL kuru} = 0,9951 \text{ TL}$$

Bütün bu matematik hesaplamalarda birkaç hususu düşünmek gerekir. Birincisi genel olarak pozitif çıkması düşülen enflasyonun bazen artı yerine eksi çıkması hesaplama tekniğini çok değiştirmeyecektir. İkincisi ise, taraflar isterlerse, enflasyon kuru belli olmayan günlerde hesaplama ile bulunan ETL kurunu, enflasyon belli olup ilan edildikten sonra gerçekleşen aya göre yeniden hesaplayıp revize edebilirler.

Tabii ki, burada kurulan bu enflasyona endeksli TL sistem ile yeni ufuklar açmak, yeni açılımlar yapmak da mümkündür. Örneğin yeni bir ölçü birimi olarak ETL üzerinden daha adil bir ticaret yapılabilir. Bu sistem daha da geliştirilerek hayırsever vakıflar, katılım ortaklık şirketleri ve teminat sistemi ilave edilerek oluşturulan hayırsever bankalar, kooperatif bankaları kurulabilir. Dolayısıyla kurulacak yeni ETL sistemi ile birlikte, enflasyonun etkisiyle sermayenin, tüm çeşitleri ile bütün bankaları kullanarak halkın tasarruflarını ve kaynaklarını üterek eritmesinin, devlet üzerinden haksız kazançla elde etmesinin önüne geçilebilir. Böylelikle "yeni bir ekonomi politik" zeminin temelleri atılmış olabilir.

KARZ-I HASEN FONU (KHF)

“Kimdir o ki; Allah’a güzel bir borç versin de Allah ona kat kat fazlasıyla ödesin, Allah hem darlaştırır hem de bollastırır. Ve O’na döndürüleceksiniz.” (Bakara, 2/245). “Kim, Allah’a güzel bir ödünç verecek olursa; Allah ona karşılığını kat kat verir. Ve ona, çok değerli bir mükafat da vardır.” (Hadid, 57/11). “Şüphesiz sadaka veren erkeklere ve sadaka veren kadınlara ve Allah’a güzel borç verenlere, verdikleri kat kat artırılır ve onlara şerefli bir mükafat vardır.” (Hadid, 57/18). “...Mallar, ta ki içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir şey (devlet) olmasın...” (Haşr, 59/7).

Meseleye tam girmeden önce şu gerçekliği hatırlamakta fayda var: Tarihi süreçte altın ve gümüşün madeni para olarak kullanıldığı dönemden, altına dayalı banknot (kağıt) paranın piyasaya sürüldüğü döneme geçilmiş, ancak gelinen bu süreçte altınla bağı tamamen koparan kağıt para ve onun toplumun genel satın alma gücünü gösteren ve yüzlerce kalemden oluşan enflasyon oranı ve faiz ile ilişkisinin yeniden değerlendirmeye tabi tutulup bir çözüm bulunması büyük önem arz etmektedir. Bu noktada, enflasyonun olduğu ortamlarda, para üzerinden bir borç (karz) akdi yapılması durumunda, alınan borcun vade döneminde oluşacak enflasyon farkına endeksenerek geri ödemesinin yapılacağını sözleşme esnasında kararlaştırılması hakkaniyete uygun görünmektedir. Zira karz (ödünç) akdi, karşılık beklemeden yapılan yardım amaçlı bir sözleşmedir. Dolayısıyla ödeme vadesine kadar geçen sürede enflasyondan dolayı oluşan değer kaybının ödeneceğinin kararlaştırılması, karşılıksız bir fazlalığın şart koşulması anlamına gelmeyeceği gibi daha adil ve uygun olur. Bunun aksi yani alınan borcun satın alma gücünün korunmaması mağduriyet oluşturacağı gibi tersinden negatif faiz çağrışımı dahi yapabilir.

Kişilerin nakit ihtiyaçlarını giderme konusuna, kendi doğaları gereği, birlikte çözüm bulmaları ve kendi aralarında dayanışarak bu meseleyi halletmeleri esastır. Zira bir değere bağlı kişi ve kurumların, o değere uygun çözümlerle hayatlarını idame ettirmeleri bizatihi varlık sebeplerinin bir sonucu olup, aynı zamanda kendi sorumluluklarının da bir parçasıdır. Bu noktada “Kim, Allah’a güzel bir ödünç verecek olursa; Allah ona karşılığını kat kat verir. Ve ona, çok değerli bir mükafat da vardır” (Hadid, 57/11) ilkesi çözüme önemli bir işarettir.

Karz, geri ödenmek üzere birine mal veya ödünç/borç verme demektir. Karz Allah’a yaklaşma (kurbet) anlamı içeren bir işlem olup karz alan açısından dünyevi, karz veren açısından uhrevi faydalar içerir (Apaydın, 2016). Karz-ı hasen (güzel borç), dinin en önemli rükünlerinden biridir ve hiçbir maddi menfaat düşüncesi gözetmeksizin sadece ve ancak Allah rızasını kazanmak ve

insanların sıkıntısını gidermek amacıyla borç vermek ve borçlu darda ise ona kolaylık göstermek demektir. Diğer bir deyişle karz-ı hasen, güzel borç verip verilen bu borcu güzelce tahsil etmek anlamına gelir. Doğal olarak karz-ı hasen olarak verilen bir borç karşılığında hiçbir gerekçe ve mazeret ileri sürülerek faiz, kâr payı, vade farkı vb. adlar altında bir fark alınmaz, alınamaz. Bugüne kadar gerçek anlamıyla ve değeriyle anlaşılammış ve hayat bulammış olan karz-ı hasen, çoğu zaman infak ve sadakadan daha önemli olarak değerlendirilmiştir. Karz-ı hasen, insana ve insanlığa dokunma potansiyeli en yüksek umdelerden biri olarak açığa çıkarken, aynı zamanda bugün insanlığın ihtiyaç duyduğu en önemli iktisadi dayanışma örneklerinden biri olarak kendini gösterecektir. Onu hayata aktaracak, sonsuza kadar yaşatacak ve insanlığa umut olarak sunacak bir çalışmanın yapılması, bir sistemin kurulması elzem ve öncelikli bir konudur.

Böyle bir sistem hem borç vermeyi hem de borç ödemeyi kolaylaştıracak ve teşvik edecek bir şekilde kurulmalıdır. Zira karz-ı hasen, borç verme ve borç ödeme bir bütünlük içinde hayat bulamazsa sadece sistem yıkılıp umut kaybolmayacak, aynı zamanda bereket de gidecektir. Çünkü borçların vadesinde ödenmesi, verilen sözlere riayet edilmesini emreden temel ilkenin bir gereğidir. Bu sağlanamazsa İslam'ın toplumsallaşması da büyük yara alır.

Karz-ı hasen ile verilen borcu, tarafların ortak rızasına bağlı olarak satın alma gücünün korunması esas alınarak daha başlangıçta kayıt altına almak birçok meseleyi halledecektir. Zira bu tutum karşılıksız bir fazlalığı şart koşmak anlamına gelmediği gibi belirsizliği de ortadan kaldıracaktır. Böylece, bu uygulama ile borç veren belirsizlikten kurtulup rahatlayacak, borçlu da önünü görecek ve ödeme kapasitesini harekete geçirecektir. Borç tutarının misliyle, aynı değerle geri ödenmesini temin etmeyi hedefleyen bu uygulamanın hakkaniyete daha uygun olduğu da açıktır.

Bu tür yeni yaklaşımların olması borç verme sisteminin algısını iyileştirecek, mali sorunları giderecek, işleri bereketlendirecek ve meşruluk alanını güçlendirecektir. Aynı zamanda toplumsal ve finansal dayanışma örneği olarak faizsiz sistemin tahkim edilmesine, umudun tazelenmesine, toplumsallaşmanın güçlenmesine de hizmet edecektir.

Karz-ı hasen fonu, ileride “güzel borç bankacılığı” veya sosyal bankacılık fonksiyonu üstlenecek şekilde de örgütlenebilir. Bu durumda sistem şöyle çalışabilir: Enflasyona endeksli TL (ETL) üzerinden fon toplanabilir ve yine ETL üzerinden fon kullanılabilir. Buna ilave olarak kullanılan fonlardan belli bir yüzde hizmet komisyonu (fili masraf, işletme gideri vb.) alınabilir, bu, anlaşılan oranda katılım fonları ile karz-ı hasen fonu arasında paylaşılabilir.

Örnek 4

Karz-ı Hasen ile Borç Verme:

Borç verme veya alma konusunda yeni bir ölçü olarak ETL para biriminin kullanılması işleri kolaylaştıracağı gibi hesaplamayı da basitleştirecektir. A kişisi, fon ihtiyacı olan B kişisine 6 aylığına 8.000 ETL borç vermiş olsun. Alınan ETL borcun geri ödemesi de iki taksitte olsun.

Borç Verme Günü:

Tarih: 15.09.2020, Tutar: 8.000 ETL, Vade: 6 ay.

Önce borç verme tarihi olan 15.09.2020'deki ETL kuru hesaplanmalı, ardından da verilen ETL borcun TL karşılığı bulunmalıdır. Tarih 15.09.2020 olduğu için ETL kurunu hesaplamada Formül 2'yi kullanmak gerekiyor.

Formül 2:

$$\text{ETL kuru} = \text{CY1OA} * (1 + (\text{CY1OA} / \text{CY4OA} - 1) * \text{CG} / 90) / 100$$

CY1OA(2020-08):472,61 ; CY4OA(2020-05):460,62 (Tablo 1)

ETL kuru = $472,61 * (1 + (472,61 / 460,62 - 1) * 15 / 90) / 100 = 4,7466$ TL

1 ETL kuru = 4,7466 TL

Borç tutarı: 8.000 ETL; TL karşılığı = $8.000 * 4,7466 = 37.972,80$ TL

1. Taksit tarihi: 01.03.2021, Tutar: 4.000 ETL

2. Taksit tarihi: 31.03.2021, Tutar: 4.000 ETL

Birinci Taksit Tahsilatı:

Birinci taksitin vadesi 01.03.2021 olduğu için ETL kurunu hesaplamada Formül 3'ü kullanmak gerekiyor.

Formül 3:

$$\text{ETL kuru} = \text{CY2OA} * (1 + (\text{CY2OA} / \text{CY5OA} - 1) * (30 + \text{CG}) / 90) / 100$$

CY2OA(2021-01):513,30 ; CY5OA(2020-10):487,38 (Tablo 1)

ETL kuru = $513,30 * (1 + (513,30 / 487,38 - 1) * (30 + 1) / 90) / 100 = 5,2270$ TL

1 ETL kuru: 5,2270 TL

4.000 ETL = $4.000 * 5,2270 = 20.908,00$ TL

İkinci Taksit Tahsilatı:

İkinci taksitin vadesi ayın 31.03.2021 olduğu için ETL kurunu hesaplamada Formül 2'yi kullanmak gerekiyor.

Formül 2:

$$\text{ETL kuru} = \text{CY1OA} * (1 + (\text{CY1OA} / \text{CY4OA} - 1) * \text{CG} / 90) / 100$$

CY1OA(2021-02):517,96 ; CY4OA(2020-11):498,58 (Tablo 1)

ETL kuru = 517,96*(1+(517,96/498,58-1)*31/90)/100 = 5,2489 TL

1 ETL = 5,2489 TL

4.000 ETL = 4.000* 5,2489 = 20.995,60 TL

Netice itibarıyla karz-ı hasen yoluyla 15.09.2020 tarihinde 6 ay vade ile verilen 8.000 ETL tutarındaki borcun TL karşılığı 37.972,80 TL iken, tahsil edildiğinde bu tutar 41.903,60 TL (20.908,00+20.995,60) olmaktadır. Aradaki 3.930,80 TL (41.903,60-37.972,80) tutarındaki fark, faiz gibi bir fazlalığı değil, paranın satın alma gücündeki kaybının telafisini sağlayan hakkaniyete uygun bir dengeleme değeridir. Tabii ki, borçlarını vadesinde ödeme konusunda zorluk yaşayan kişilere kolaylık sağlamak son derece yerinde bir tutum olacaktır.

Böylece, ihtiyaç sahiplerine borç vermeyi kolaylaştıran, borçların vadesinde ödenmesini teşvik edip destekleyen, borç tutarının aynı değerle geri ödenmesini temin eden ve borç verenin bu durumdan istifade etmesini engelleyen hakkaniyete uygun bir uygulama modeli geliştirilmiş oluyor. Üstelik vade karşılığında borç miktarında artırıma gidilmesiyle oluşan vade faizi gibi her türlü gayri meşru işlemlerden de uzak kalınmış bulunuyor.

Bu durum, borç verenin ve alanın lehine olduğu gibi toplumun da menfaatine olacak ve tam anlamıyla maslahatı gerçekleştirecektir. Bir şeyin maksada uygun özellikte olması, fesadın zıddı, iyi, uygun, elverişli, yararlı, iyi olana ulaştıran anlamlarına gelen, doğru, düzgün, kusursuz olma, iyilik ve uygunluk gibi manalar içeren salah kelimesinden türetilmiş olan ve geniş anlamıyla faydanın sağlanması yanında zararın da giderilmesini içeren maslahatın (Dönmez, 2016), ete kemiğe bürünmesi, umulur ki, bereket de getirecektir.

SONUÇ

İnsanlığın ve dünyanın gidişatı karşısında “faizsizlik ilkesi” temelinde toplumun finansman ihtiyaçlarını hak ve adalete uygun ve meşru bir şekilde karşılamayı üstlenmek insani bir yükümlülüktür. Küresel kapitalizmin egemen olduğu

dünyada genel ilkeler vazeden bütün dinler gibi İslam'ın da yasakladığı faiz illetini bertaraf etmek, insanlara ve toplumlara yeni bir ekonomik umut aşlamak için borçlanmayı aşip borç verme sistemine geçmek ve bunu toplumsallaştırmak gerekmektedir.

“Borçlandırma” ile “borç verme” iki ayrı zihnin ve felsefenin ürünüdür ve birbirlerinden son derece ayrı ve farklı sistemlerdir. Biri, gayri insani faiz illetinin bir yansıması olarak insana arzı dar edip eşitsizlikleri artırmakta, insanlığı çıkmaza ve zulme sürüklemektedir. Diğeri ise, insan olma ve insan kalma edimleriyle oluşan yardımlaşma ve dayanışmayı artırmakta, insani eyleyişe sürüklemektir. İnsan kalmanın bir gereği olarak yeni bir zihinsel hicretle yeni bir zemine taşınmak ve oradan hareketle yeni ve meşru bir dünyaya yol almak için “güzel borç verme sistemi” üzerinden yeniden bir yapılanmaya geçmek insana ve topluma yakışan bir haslettir.

Bu çerçevede ciddi bir öz eleştiri yapmak, yeni bir felsefeyle yeniden insanlaşmanın ve insanca hakça bir arayışın içine girmenin yollarını bulmak önemli bir mükellefiyettir. Bu arayışın meşru ve etkili bir çözüm vadisine dönüşmesi için borç verme ilişkilerini yeniden yapılandırma noktasında insanca ve hakça bir adım olarak yeni bir finansal para olan Enflasyona Endeksli TL (ETL) ve Karz-ı Hasen Fonu (KHF) modellerinin tartışılması ve geliştirilmesi toplum ve tüm insanlık açısından uygun bir adım olacaktır.

Toplumun genelini ilgilendiren enflasyona endeksli olarak oluşturulan daha insani, adil ve eşitlikçi bir ölçü birimi olan ETL ve onun üzerinden geliştirilen faizsiz, farksız ve verilen ödöncü aynı oranda, misliyle geri almayı hedefleyen karz-ı hasen fonu uygulaması büyük bir toplumsal fayda sağlayacaktır. Karz-ı hasen ile verilen borcun, tarafların ortak rızasına bağlı olarak satın alma gücünün korunması esas alınarak daha başlangıçta kayıt altına alınması adaleti ve eşitliği getirmekle kalmayacak, aynı zamanda iktisadi dayanışmanın önünü açacak ve bu suretle sağlam ve fazıl bir toplumun temelleri de atılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Apaydın, H. A. (2016). *Karz. İslam Ansiklopedisi*. İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı.
- Aristoteles. (2011). *Politika*. İstanbul. Remzi Kitabevi.
- Aydın, M. A. (2020). *Osmanlı Hukuku*. İstanbul. İsam Yayınları.
- Barkan, Ö. L. (2013). *Kolonizatör Türk Dervişleri*. Ankara. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Barnett, V. (2020). *Dünya İktisadi Düşünce Tarihi*. İstanbul. Albaraka Yayınları.
- Ceylan, B. (2020). *Vakıf Kurumsal Felsefesi ve Sosyal İşletme* (yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. İstanbul.
- Çizakça, M. (2017). *İslam Dünyasında Vakıflar*. Konya. KTO Karatay Üniversitesi Yayıncılık.
- DİB (Diyanet İşleri Başkanlığı). (2005). *Kur'ân-ı Kerim Meali*. Ankara. DİB Yayınları.
- DİYK (Din İşleri Yüksek Kurulu). (2018). *Fetvalar*. Ankara. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- DİYK (Din İşleri Yüksek Kurulu). (2017). *Dijital kripto paraların kullanımının dini hükmü nedir?* www.kurul.diyanet.gov.tr (Erişim tarihi: 21 Şubat 2021).
- Dönmez, İ. K. (2016). *Maslahat. İslam Ansiklopedisi*. İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı.
- Emeç, Ö. (2020). *Yeni Dünya ve Yeni Finans, Ortaklık Temelli Finansman ve Katılım Bankaları*. İstanbul. Albaraka Yayınları.
- Ersoy, A. Hazıroğlu, T. (2019). *İslam İktisadı ve Finansının Temel İlkeleri, Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*. İstanbul. TKBB Yayınları.
- Farabi. (2001). *Medinetül Fazıla*. Ankara. MEB Yayınları.
- Genç, M. (2010). *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*. İstanbul. Ötüken Yayınları.
- Haldun, İ. (2012). *Mukaddime*. İstanbul. Dergah Yayınları.
- Hazıroğlu, T. (2017). *Katılım Ekonomisi*. İstanbul. İz Yayıncılık.
- Karakoç, S. (1987). *İslam Toplumunun Ekonomik Strüktürü*. İstanbul. Diriliş Yayınları.
- Karaman, H. (2021). *Enflasyon Farkı* www.hayrettinkaraman.net (Erişim tarihi: 21 Şubat 2021).
- Karatani, K. (2017). *Dünya Tarihinin Yapısı*. İstanbul. Metis Yayınları.
- Özsoy, İ. (2016). *Faiz. İslam Ansiklopedisi*. İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı.
- Tabakoğlu, A. (2013). *İslam İktisadına Giriş*. İstanbul. Dergah Yayınları.
- TKBB Danışma Kurulu. (2019). *Enflasyona Endeksli Hesaplar, 22.08.2019 tarih 15 nolu karar*. www.tkbbdanismakurulu.org.tr (Erişim tarihi 21 Şubat 2021).
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2021). *Tüketici Fiyat Endeksi*. www.tuik.gov.tr (Erişim tarihi 21 Şubat 2021).
- Yazır, E. H. (1960). *Hak Dini Kur'ân Dili 1-10*. İstanbul. Nebioğlu Yayınları.
- Zaim, S. (1992). *İnsan, İslam ve Ekonomi*. İstanbul. Yeni Asya Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

In this study, the issue of lending and receiving, which is one of the most important issues that people face in everyday life, will be elaborated and discussed in the perspective of Islamic economics and in a holistic framework and new expansions related to it will be presented.

First, the issue of interest, which is one of the main problems of humanity on social and economic grounds, will be addressed and evaluated by analyzing the inequalities caused by it. After that, the idea of assistance and solidarity, which forms the basis of Islamic economics, will be put forward through a new mind. A new lending system will be offered with the help of the qard contract, which does not contain any surplus in return, and then the issue of meeting people's cash needs and model proposals for them will be discussed through economic solidarity by moving to a new ground.

In this context, the inflation-indexed Turkish Lira (ETL) proposal, which will be taken as a reference value in financial transactions and asset protection, will be developed and raised with calculation techniques and operation explained with examples. In addition, the Qard al Hasan Fund (KHF) model as a new and humanitarian lending system will be explained through an example.

Interest is a genuine and sovereign surplus that has no equivalent in borrowing and shopping. In this context, riba “refers to the excess that is both contained within something and decimated by comparison between two things” in a nutshell.

Interest, which is also forbidden in Christianity and Judaism; is cursed and forbidden with very clear statements in the last heavenly book of humanity Qur'an and the Sunnah, which is its application to life:

“But those who take usury will rise up like someone tormented by Satan’s touch. That is because they say, trade and usury are the same. but God has allowed trade and forbidden usury...” (Al Baqarah 2/275).

First of all, “lending“ and “borrowing“ are transactions of separate minds and separate worlds. Because in lending (qard), the situation of those who need it is essential, and while doing their job by “borrowing“ it, the lenders are happy by demonstrating a good example of human and economic solidarity. In borrowing, the attitude of the lenders is decisive, and while binding themselves by “borrowing with interest“ and increasing their sovereignty, the borrowers are oppressed by falling into a difficult situation. In other words, the lenders are trying to evaluate their capital with interest, annuity impulse, and they are also looking for ways to consolidate their dominance as a creditor.

The typical character of big capital is to try to bind everyone to themselves by lending money and to dominate society and become a state. However, preventing wealth from circulating from hand to hand and becoming a state is the most basic law of humanity. That is why it is an urgent need to establish a legitimate and fair "lending system" that will overcome this "debiting trap". For this purpose, a new mental hijra is also mandatory. The ancient principles want this from us: "And seek the (betterment of) the Ultimate Abode with what Allah has given to you, And don't forget your share in the world. And do good as Allah did good to you, And do not seek to make mischief in the land. Surely, Allah does not like the mischief-makers." (Al-Qasas 28/77). "Each of you shall not be counted to believe unless you want what you want for yourself, for your brother." (Bukhari, Iman 7; Muslim, Iman 71).

In this context, the first step to establish a new system of thought and to develop a new and other understanding should be to make a new mental hijra based on the Qur'an, which gives general principles, and the Sunnah, which is an example of its application to life. "Mental hijra" is to establish a vision of the future based on truth and morality, taking into account the facts and conditions in which it is lived, setting foot here and taking a step-by-step path to the imagined future. This means that the new mind understands life in integrity with a new understanding of economics and handles things and enters into actions with intense effort. Mental hijra is not to dive into dreams and get away from reality, forget about the current place and fall into chaos, but rather to digest the past and tradition by learning, take action by understanding the present and the printed ground, and embark on revolutionary walks that will build tomorrow.

It's not just the situation in which people who lend and buy, but also the state of the world and the intensifying inequalities that should make us think deeply. Because the point is not a state that humanity will lift, and conscience will approve. So, overcoming this situation is an important need not only for the restructuring of the lending system, but also for the creation of a humanitarian and other world.

Therefore, the conditions in which we are located make it necessary to create a new currency in financial affairs. At least it is clear that establishing a new monetary system for financial transactions requires a new regulation for all countries to create an additional financial currency that will also reflect the purchasing power of official currencies in circulation in the face of their own inflation. Of course, a new currency is not proposed here to replace money in circulation, but rather a financial asset indexed to inflation is developed through the official currency.

In this context, we recommend a new currency with the name “inflation-indexed Turkish lira”, whose short name is “ETL”, for use in financial transactions. ETL currency is not an alternative to TL as a financial asset but as an alternative against the financial system which does transactions through interest and melts the purchasing power of the people through inflation, and increases grievances of the broad masses against inciting social injustices and inequalities by boosting economic solidarity, justice and equality developed on the basis of an original alternative.

As a new currency that has the potential to be a more just and egalitarian exchange, asset and unit of measurement, the ETL will not only solve many problems, it will eliminate many grievances caused by inflation, and it will also provide great relief to the large masses of people with interest sensitivity. From this point of view, the ETL will manifest itself as a currency of the participation economy, which is an application model of Islamic economics.

The new currency, ETL, should be treated as a currency and the exchange rate calculation should be made accordingly. Of course, the convenience that is traditionally customary at other exchange rates may not be much in this. The Turkish Statistical Institute (TÜİK), which announces the inflation indices of each month on the third day of the following month, announces not only monthly but also daily inflation indices, and provided that we wish and strive for the Turkish Central Bank to add ETL money to the exchange rates it publishes every day, we should also establish a new mathematical system for the "ETL rate calculation" technique, as preparation and guidance for it.

It is essential that people find a solution to decontamination of their cash needs, by their own nature, together and resolve this issue in solidarity among themselves. Because the fact that people and institutions connected to a value maintain their lives with solutions that correspond to that value is a result of the reasons of existence and is also part of their own responsibilities. At this point, he said, “Whoever lends Allah a good loan, Allah will double it. And there is also a very valuable reward for him ” (Hadid, 57/11).

Qard means giving goods or loans/loans to someone for repayment. Naturally, in exchange for a debt issued as qard al hasan, there are no grounds and excuses for interest, dividends, interest, etc. a difference under names is not taken, it cannot be taken. Qard al hasan, which has not been understood in its true sense and value until now and has not found life, is often considered more important than spending and charity. Qard al hasan will be revealed as one of the most important examples of economic solidarity that humanity needs today, while at the same time revealing itself as one of the highest hopes of

touching man and humanity. It is an essential and priority issue to do a work that will bring it to life, live it forever and present it to humanity as hope, to establish a system.

In the face of the course of humanity and the world, it is a human obligation to undertake to meet the financing needs of society in an appropriate and legitimate way with rights and justice on the basis of the “principle of non-interest”. In a world dominated by global capitalism, it is necessary to overcome borrowing and move to a lending system and socialize it in order to eliminate the disease of interest, which Islam forbids, as well as instill new economic hope in people and societies.

"Borrowing“ and ”lending" are the product of two separate minds and philosophies, and they are extremely separate and different systems from each other. One, as a reflection of the ills of informal human interest, narrows the supply to man and increases inequalities, leading humanity to stalemate and persecution. The other is to increase the help and solidarity formed by the acts of being human and staying human, and to bring it into human action. It would be a human act to move to a new ground with a new mental hijra as a requirement to stay human, and to go to a restructuring through the “beautiful lending system” to move from there to a new and legitimate world.

In this context, it is an important obligation to make a serious self-criticism, to find ways to re-humanize with a new philosophy, and to enter into a humanly just quest. Discussion and development of the new models of the inflation-indexed TL (ETL) and the Qard al Hasan Fund (KHF), a new financial currency, will be an appropriate step for society and all humanity, as a humane and just step towards restructuring lending relations in order to turn this quest into a valley of legitimate and effective solutions.

Being created as indexed to inflation concerned by the general society, a more humanitarian, just, and egalitarian unit of measurement, the ETL and application of non-interest, non-spread qard al hasan fund which targets receive the loan back with the same amount provide a great social benefit. Initially registering the debt with qard al hasan on the basis of maintaining purchasing power depending on the common consent of the parties will not only bring justice and equality, but will also pave the way for economic solidarity, and thus the foundations of a solid and virtuous society will be laid.

ARAŐTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazar(lar)ın her birinin mevcut araŐtırmaya katkı oranı aŐađıda belirtildiği gibidir.

Yazar'ın araŐtırmaya katkı oranı %100'dür.

Yazar: AraŐtırmanın tasarımı, modelin oluşturulması, literatür taraması, veri analizi, yazım.

ÇATIŞMA BEYANI

AraŐtırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kiŐisel yönden herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır. AraŐtırmada çıkar çatıŐması bulunmamaktadır.

ARAŐTIRMANIN ETİK İZİNİ

Yapılan bu çalışmada ‘‘Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi’’ kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuŐtur. Yönergenin ikinci bölümü olan ‘‘Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler’’ baŐlıđı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiŐtir.